Riksdagens protokoll
1991/92:81

Fredagen den 20 mars

Kl. 9.00–11.07

Protokoll
1991/92:81

1 § Svar på interpellation 1991/92:109 om respekten för mänskliga rättigheter i Jugoslavien

Svar på interpellationer

Anf. 1 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Hadar Cars har frågat utrikesministern på vilket sätt Sverige medverkar till att söka återställa respekten för de mänskliga rättigheterna för den albanska befolkningen i Kosovo och andra delar av Jugoslavien.

Fru talman! I hela det forna Jugoslavien finns det ca 3 miljoner albaner, huvudsakligen i Kosovo, som inte är en egen republik, utan en provins i Serbien. Också i Makedonien finns många albaner. I Kosovo utgör den albanska befolkningen ca 90 % av det totala invånarantalet. Även om den albanska befolkningsgruppen är den tredje största folkgruppen i det forna Jugoslavien, är albanerna enligt den konstitution som fortfarande gäller i de områden som styrs av regeringen i Belgrad, enbart en minoritet. De är således ej erkända som en nation med utträdesrätt ur federationen.

Historiskt sett utgjorde dagens Kosovo kärnan i det medeltida Serbien. Detta förhållande har självfallet fortfarande betydelse för förståelsen av de motsättningar som råder mellan serber och albaner i provinsen. På senare år har serbernas andel av befolkningen där minskat, bl.a. som en följd av utflyttning och hög befolkningstillväxt bland albanerna.

Kosovoalbanerna har flera gånger demonstrerat mot det serbiska styret, med bl.a. krav på republikstatus. De federala och serbiska myndigheterna har svarat med att sätta in militär och polis samt att införa undantagstillstånd. Under 1989 begränsades provinsens självstyre, och i juli 1990 upplöste de serbiska myndigheterna parlamentet med motiveringen att provinsregeringen motarbetade serbiska nationella intressen. I september 1990 antog Serbien en ny författning som berövade Kosovo det mesta av autonomin. Detta fick bl.a. till följd att tiotusentals albaner som vägrade godkänna detta förlorade sina arbeten. Många flydde till republikerna Slovenien och Kroatien.

Det är nödvändigt att ha denna korta historiska och politiska bakgrund aktuell för att kunna förstå de bakomliggande förhållandena för albanerna i Kosovo. Det är riktigt, som det sägs i interpellationen, att albanskspråkiga medier stängts, medan andra satts under tvångsförvaltning. Enligt samstämmiga uppgifter ägnar sig serbisk polis i Kosovo åt tortyr. Godtyckliga frihetsstraff utdöms närmast i administrativ ordning för albaner. Regimtrogna ser-

ber har ersatt avskedade albanska tjänstemän på många poster. Med rätta görs det alltså från kosovoalbansk sida gällande att man på alla samhällslivets områden är utsatt för en långtgående diskriminering. Interpellantens sammanfattande konstaterande att grundläggande mänskliga rättigheter kränks i Kosovoprovinsen är alltså enligt min mening korrekt.

Läget i provinsen utgör, trots att Kosovofrågan ofta glömts bort under inbördeskriget, en del av bakgrunden till de förhandlingar som initierades av EG och som fortfarande pågår om Jugoslavien. Dessa förhandlingar rör bl.a. minoriteternas ställning – exempelvis albanernas situation i Kosovo – i framtida statsbildningar på det forna Jugoslaviens territorium.

Fru talman! Det finns således många skäl att uppmärksamt följa utvecklingen i Kosovo. Ett självklart krav är att diskrimineringen av albanerna skall upphöra, likaså att självstyret bör återinföras. Att kränkningarna av de mänskliga rättigheterna skall upphöra i Kosovo och annorstädes i det forna Jugoslavien är ett lika naturligt som legitimt krav från svensk sida.

Jugoslavien har som FN-medlem förbundit sig att följa FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna. Som deltagare i den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen ESK har Jugoslavien vidare åtagit sig att iakttaga vad som stadgas i ESK:s olika dokument om bl.a. mänskliga rättigheter. Den svenska regeringen påtalade, med stöd härav, redan i augusti 1990 MR-situationen i Kosovo för den jugoslaviska regeringen. Då togs bl.a. upp

- godtyckliga arresteringar av individer som utövat sina grundläggande politiska rättigheter
- förbudet mot och censuren av albanskspråkiga media
- godtyckliga polisingripanden samt
- den lagstiftning varmed rättigheterna för Kosovos parlamentariska församling upphävdes.

Fru talman! Både den svenska och den internationella uppmärksamheten har sedan striderna utbröt i Jugoslavien riktats främst mot de mest överhängande hoten mot fred och säkerhet. Dessa hot tycks dock vara på väg att röjas undan.

För regeringen är det därför naturligt att ånyo aktivt uppmärksamma och, när anledning finns, multilateralt eller bilateralt, framföra kritik beträffande situationen för albanerna i Kosovo eller någon annanstans i Jugoslavien. Vid de bilaterala kontakter vi har med regeringen i Belgrad har detta skett. Så kommer naturligtvis också att ske till dess förhållandena för albanerna i Kosovo och andra delar av Jugoslavien avsevärt förbättrats.

Anf. 2 HADAR CARS (fp):

Fru talman! Fru utrikesminister! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret. Bakgrunden till att jag ställde denna interpellation är de rapporter som vi fått från bl.a. Helsingforskommittén, rapporter som säger att 6 000 albanska lärare har avskedats och att albanska barn vägras att släppas in på skolorna, liksom lärarna, att bortåt 100 000 eller fler än 100 000 albanska barn därigenom vägras skolundervisning, att professorer, universitetslärare och forskare avskedas från de albanskspråkiga universiteten i Kosovo, att 95 % av lärarna och forskarna vid ett universitet i Pristina har fått gå och att universitetsbiblioteket har plundrats, att flertalet ledande albanska tidningar

inte längre får utkomma, att tidningsförsäljare attackeras och att radio- och tevestationer har stängts.

Från andra håll har jag uppgifter om arresteringar och misshandel, t.o.m. förgiftningar av civilbefolkning. Den serbiska polisen rapporteras ägna sig åt t.o.m. plundring av affärer – en sådan händelse har tydligen inträffat i staden Peć.

Som utrikesministern sade, utgör albanerna 90 % av befolkningen i provinsen Kosovo. De är uppenbarligen föremål för ett förtryck och förtrampas av den serbiska polisen. Detta kan inte vi som européer acceptera. ESK-traktaten ger oss både skyldighet att säga ifrån och att som nation göra vad vi kan för att få en ändring av denna situation till stånd.

Jag vill därför uttala uppskattning av utrikesministerns svar på min fråga. I svaret skildras på ett riktigt sätt de oacceptabla förhållanden som råder för det stora flertalet albaner i det tidigare Jugoslavien. Utrikesministern lägger också ansvaret för eländet där det hör hemma, dvs. på den serbiska regeringen och den maktapparat som den förfogar över.

Kosovos ställning som autonom republik med ett väl utvecklat självstyre berövades Kosovo år 1990. Vid en folkomröstning som därefter ägde rum uttalade sig 90 % för att Kosovo skulle bli en oberoende stat, en suverän republik. Som sådan skulle Kosovo ha rätt att, om den så önskade, lämna Jugoslavien på samma sätt som Slovenien och Kroatien har gjort.

Vad som råder i Kosovo är, som jag ser det, ett slags ockupation, där alla tjänster nu tillfaller den serbiska minoriteten. Det är närmast ett rättslöst tillstånd för det stora flertalet albaner som bor i området.

Serberna begär skydd för de serber som finns utanför det serbiska området. Det är helt rimligt att de gör det. De förvägrar emellertid albanerna motsvarande skydd inom de områden som serberna kontrollerar. Albanerna är i dag den största folkgruppen i hela Jugoslavien – efter serberna förstås – efter det att kroatier och slovenier har utträtt.

Det bästa stödet för Kosovoalbanerna är säkert att förhandlingarna om Jugoslaviens framtid, den s.k. Brysselkonferensen, fortsätter. Albanerna menar att deras sak inte tillräckligt uppmärksammats i den här Brysselkonferensen. Vad Kosovoalbanerna, att döma av deras uttalanden, önskar är att bli erkända som egen nation med rätt till egen republik.

Jag tar fasta på vad utrikesministern säger i slutet av sitt anförande, att regeringen aktivt uppmärksammar situationen och multilateralt och bilateralt framför kritik beträffande situationen för albanerna i Jugoslavien samt att så kommer att ske tills förhållandena för albanerna i Jugoslavien avsevärt förbättrats. Det är mycket positivt, mycket klart och tydligt uttryckt från regeringens sida.

Jag har inget behov för egen del att förlänga diskussionen. Jag tycker att svaret ger precis det jag önskade. Men jag ställer en fråga till utrikesministern, om nu tiden är lämplig för att besvara den, om det är några åtgärder som regeringen inom den närmaste framtiden kan väntas vidta. I så fall vore det intressant att få en redovisning. Inriktningen i svaret, vad regeringen alltså åtar sig, har jag ingenting annat än positiva synpunkter att framföra på.

Anf. 3 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag delar Hadar Cars bedömning att det allra största hoppet för att kosovoalbanernas situation skall bli helt annorlunda och att de skall återfå sin autonomi självfallet är fredskonferensen i Bryssel inom EG:s ram. Det är alldeles klart, såvitt jag har förstått, att kosovoalbanernas situation är en av de frågor som kommer att rycka fram. Den har undanskymts av oron för ett större inbördeskrig, men nu när man glädjande nog närmar sig en situation där man ser olika lösningar på andra frågor tror jag att kosovoalbanernas situation åter kommer att rycka fram. Den måste man också ta hänsyn till, annars får vi inte en fredlig situation i den forna Jugoslavien.

I fråga om bilaterala kontakter är det, precis som jag sade i mitt svar, så att vi har ägnat mycket uppmärksamhet åt frågan. Jag kan nämna att jag i veckan haft besök av Bosniens utrikesminister. Bosnien är ju inte direkt berört av detta, men jag diskuterade ändå kosovoalbanernas situation med utrikesministern. Glädjande nog kunde vi konstatera, och utrikesministern bekräftade det, att albanerna i Makedonien har en bättre ställning och en helt annan situation. Deras situation är t.o.m. på väg att förbättras.

Jag avser att ta vara på de möjligheter som bjuds för att ta upp kosovoalbanernas situation.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Svar på interpellation 1991/92:129 om Östtimor

Anf. 4 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Ingela Mårtensson har frågat mig på vilket sätt regeringen följer de rättegångar som skall äga rum med anledning av massakern i Östtimor i november förra året och om regeringen kommer att ta några initiativ för att folkrättens principer skall gälla i Östtimor.

Inledningsvis vill jag säga, som jag tidigare haft anledning att framföra här i kammaren, att regeringen noga och kontinuerligt följer utvecklingen i Östtimor, i synnerhet efter massakern i november förra året.

Sverige har, som Ingela Mårtensson väl känner till, på olika sätt med kraft reagerat mot de tragiska händelserna i Östtimors huvudstad Dili den 12 november. Vi har, i likhet med flera andra länder, hos den indonesiska regeringen begärt att rättsliga åtgärder skall vidtas mot de skyldiga. Indonesiens regering har också agerat, bl.a. genom att tillsätta en särskild undersökningskommission. Dess rapport innehåller bl.a. stark kritik av hur vissa militära befattningshavare agerade. Vissa åtgärder i form av militära avskedanden har redan vidtagits, vilket vi också välkomnat. Att ytterligare ansvariga för massakern, militära såväl som civila, inom kort kommer att ställas inför rätta ser vi också som ett steg i rätt riktning. Rättegångarna beräknas vara slutförda före parlamentsvalen i början av juni och vara öppna för allmänheten. Enligt uppgift kommer även utländska jurister ges möjlighet att bevittna rättegångarna. Vi kommer naturligtvis att följa rättegångarna i första hand genom vår ambassad i Jakarta.

På frågan om regeringen avser ta några initiativ för att folkrätten skall

gälla i Östtimor vill jag säga att vi under senare tid har vidtagit flera åtgärder i detta syfte. Inte minst gäller detta med avseende på MR-området där vi, både inom olika FN-fora och i samtal med företrädare för den indonesiska regeringen, har protesterat mot brott mot dessa rättigheter. Vi anser att det både är en rättighet och en plikt att reagera mot kränkningar av mänskliga rättigheter. Vid årets möte med FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna var Sverige medförslagsställare till en resolution som sedermera ledde till ett konsensusuttalande av kommissionens ordförande, där bl.a. dödsskjutningarna fördöms och allvarlig oro uttrycks över MR-situationen i Östtimor. Vidare uppmanades den indonesiska regeringen att underlätta tillträdet till Östtimor för humanitära organisationer.

Den svenska regeringen har aldrig accepterat Indonesiens annektering av Östtimor. Denna är ju ett brott mot folkrätten, vilket vi också i olika sammanhang har framhållit vid upprepade tillfällen. Vi har även sedan länge ställt oss bakom tanken på en folkomröstning i Östtimor för att folket där skall få utöva sin rätt till självbestämmande.

Vi stöder givetvis också förslaget om att åter få i gång en dialog mellan Portugal och Indonesien om Östtimor och att FN engageras i frågan.

Anf. 5 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Fru talman! Fru utrikesminister! Jag skall be att få tacka så mycket för svaret. Det gläder mig att regeringen noga och kontinuerligt följer utvecklingen i Östtimor, som det står i svaret. Det är ett bra svar som jag har fått på min fråga. Händelserna förra året har ju verkligen väckt mycken oro och förbittring.

Utrikesministern har tidigare här i kammaren betonat att regeringen skall följa dessa frågor, inte minst när det gäller mänskliga rättigheter generellt. I Östtimor handlar det ju i allra högsta grad om mänskliga rättigheter. Den massaker som den indonesiska militären iscensatte i november förra året var väldigt upprörande. Våldet i Östtimor har funnits ända sedan Indonesien annekterade Östtimor och kommer med all sannolikhet att finnas kvar så länge situationen är som den är och tills den timoresiska befolkningen själv får ta ställning till sin framtid.

Det är bra att Sverige stödjer förslaget om att få i gång en dialog mellan Portugal och Indonesien och att FN engagerar sig i frågan. Om Sverige skall driva frågan om mänskliga rättigheter gäller det också att ta initiativ. I denna akuta situation är det väldigt viktigt att de rättegångar som pågår följs av andra stater. Det är bra att Sverige också följer dessa rättegångar.

I svaret sägs att regeringen kommer att följa rättegångarna i första hand genom vår ambassad i Jakarta. Vill utrikesministern utveckla detta litet? På vilket annat sätt kommer man att följa dem?

Utrikesministern redogör för att undersökningskommissionen starkt kritiserat vissa militära befattningshavare, vilket lett till att vissa militärer avskedats. Men ministern tar inte upp anklagelserna mot dem som deltog i sorgetåget och som utsattes för massakern förra året. Det är väldigt viktigt att reagera mot dem som iscensatte massakern. Det sägs dock i svaret att ytterligare ansvariga för massakern, militärer såväl som civila, inom kort kommer att ställas inför rätta och att regeringen ser detta som ett steg i rätt riktning. Jag

tycker att man borde överväga hur man skall agera när det gäller anklagelserna mot de civila.

Undersökningskommissionen har kritiserats av en internationell juristkommitté, som menar att den inte uppfyller internationellt erkänd standard vad gäller opartiskhet, tillförlitlighet och teknisk kompetens. De säger att de anklagade inte heller får möjlighet att välja vilka som skall försvara dem. De har vänt sig till oberoende rättshjälpsorganisationer. Men de får inte lov att använda dem till sitt försvar. Det är inte heller acceptabelt, om det nu skall föreställa en rättsstat. Dessa rättshjälpsorganisationer får inte ens närvara vid rättegångarna. Här finns all anledning att bevaka hur det går till.

Vidare redogör utrikesministern för hur Sverige agerar i FN:s kommission för mänskliga rättigheter, fördömer dödsskjutningarna i Östtimor och är medförslagsställare. Det är mycket bra. Den indonesiska regeringen uppmanas också att tillåta humanitära organisationer komma in i Östtimor. Jag tycker att det är väldigt viktigt att följa upp den här uppmaningen. Har Indonesien följt FN-beslutet?

Jag vet att en parlamentarisk delegation från Portugal i höstas planerade att resa till Östtimor. Efter mycket dividerande slutade det dock med att det blev omöjligt för delegationen att resa dit. Det är inte heller acceptabelt att en parlamentarisk grupp inte får åka dit, när situationen är som den är och det förekommer så mycket kritik.

Det är framför allt frågorna om de civilas situation och i vad mån de humanitära organisationerna får möjlighet att komma in i Östtimor som jag vill att utrikesministern kommenterar.

Anf. 6 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag delar Ingela Mårtenssons uppfattning att oberoende observatörer måste få följa rättegångarna. Enligt den information som jag fått, har vi från svensk sida kontakt både med Röda korset, som är en part, och med ett oberoende rättshjälpsinstitut i Jakarta som faktiskt kommer att bistå med advokathjälp under rättegångarna. Detta är den ena sidan av saken. Den andra är att australiska observatörer från organisationen Law Asia har uttryckt önskemål om att få närvara vid rättegångarna. Vi vet också att ett antal representanter för vissa större ambassader har begärt tillstånd att närvara. Om det visar sig att även utländska ambassader får närvara är vi beredda att låta en svensk ambassadtjänsteman bevista rättegångarna. Det gäller då i första hand – och det tror jag också överensstämmer med Ingela Mårtenssons förslag – att vid rättegångarna mot civila och demonstranter försöka få en egen observatör, om detta tillåts. Annars får vi agera genom rättshjälpsinstitutet och de olika organisationerna.

När det gäller de åtalade militärerna är det troligast att det blir fråga om någon form av krigsrätt. Då blir det knappast möjligt för utomstående att vara närvarande.

Jag kan bara instämma i att det finns anledning för oss att fortsätta att verka för att humanitära organisationer och parlamentariska observatörer skall få tillträde till Östtimor.

Anf. 7 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Fru talman! Jag tycker att det är mycket bra att den svenska regeringen följer frågan och att det internationella samfundet uppmanas att göra detsamma. Det är som sagt upprörande att så många människor har dödats. Det är också mycket viktigt att man tar del av anklagelserna mot de civila. Utan att ha provocerat blev fredliga demonstranter beskjutna med påföljd att ca 180 personer dödades. Sedan förföljdes de som bevittnat det hela. Skulden lades sedan på vissa av dessa personer. Detta är mycket upprörande, och man måste följa rättegångarna och se till att de sker på ett acceptabelt sätt. Jag har en uppgift om att den oberoende rättshjälpsorganisationen inte får följa rättegångarna, men jag hoppas verkligen att så inte är fallet. Min förhoppning är att det blir en så oberoende och rättvis rättegång som möjligt och att Sverige kommer att verka i den riktningen. I svaret tycker jag mig märka att man är intresserad av frågan, och det gläder mig.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1991/92:123 om relationerna mellan Sverige och baltstaterna

Anf. 8 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Margareta Gard har frågat mig om jag är beredd att medverka till att det utges en vitbok om Sveriges agerande gentemot de baltiska länderna under andra världskriget. Hon frågar också om jag är villig att medverka till att svenska icke sekretessbelagda dokument i dessa frågor görs tillgängliga för forskare.

Sveriges relation till de baltiska staterna under andra världskriget rymmer förvisso mycken tragik, och frågan engagerar än i dag många människor i vårt land.

Jag tror liksom Margareta Gard att ökad kunskap om de faktiska förhållandena under kriget är nödvändig för att vi framdeles skall kunna bygga vidare på ett förtroendefullt samarbete mellan oss och våra närmaste grannländer i öst.

År 1990 skrev förre arkivchefen vid UD professor Wilhelm Carlgren på utrikesnämndens önskemål tre promemorior. En handlade om Sveriges erkännande av Estlands, Lettlands och Litauens anslutning till Sovjetunionen, èn om överlämnandet av baltiskt guld till Sovjetunionen och en om baltutlämningen. De två förstnämnda har sedan i något utförligare form publicerats i en skriftserie från militärhögskolan.

Jag håller med om att förhållandena ytterligare bör belysas. Sedan jag tillträdde har vi diskuterat denna fråga. För en tid sedan gav jag professor Carlgren i uppdrag att sammanställa en översikt över Sveriges förhållande till Baltikum. Den skall omfatta perioden från första världskriget fram till åren efter andra världskriget och utges i skriftlig form.

Det är den historiska forskningens uppgift att analysera dessa förhållanden i sitt sammanhang. En sådan forskning hindras inte längre av sekretess,

och det är självklart att ingen förvägras tillgång till allmänna offentliga handlingar.

Uppgifterna om att UD:s arkiv skulle hålla tillbaka handlingar sedan sekretessen upphört är felaktiga. Den citerade forskaren har uppgett för UD:s arkivchef att uppgifterna bygger på ett missförstånd. Han har haft problem att få tillgång till vissa *enskilda* arkiv, vilka ligger *utanför* UD och inte berörs av tryckfrihetsförordningen och sekretesslagen. Allt material i ämnet som finns i UD:s arkiv från den aktuella tiden är tillgängligt.

Jag vill också framhålla att vi ingalunda försöker tysta ned dessa frågor i våra kontakter med företrädare för Estland, Lettland och Litauen. Tvärtom talar vi öppet även om de mindre bekväma delarna av vår gemensamma historia.

Anf. 9 MARGARETA GARD (m):

Fru talman! Jag vill tacka utrikesministern för svaret på min interpellation, och jag är till freds med det svar som jag har fått.

Historiska händelser och skeenden kan ju aldrig gömmas undan i förhoppning om att de skall glömmas. Det är väsentligt att historien skrivs med utgångspunkt i svenska dokument som statsmakten innehar och inte med utgångspunkt i uppgifter i utländska tidskrifter, även om dessa till synes är väl initierade.

Upphovet till min interpellation var en kritisk artikel i tidskriften Der Spiegel, som beskriver avsaknaden av dokumentation om vårt lands tidigare förhållande till Baltikum som ett öppet sår.

Tidskriften hänvisar till förre utrikesministern Sten Anderssons bryska avvisning att det inte är till gagn för någon, inte för de baltiska staterna och inte för Sverige, att rota i det förgångna. Att uttala sig på detta sätt som förre utrikesministern gjorde är både okunnigt och ansvarslöst.

Det kan i viss mån vara förståeligt att socialdemokrater inte gärna vill ha allt det som hände i relationerna med baltstaterna på bordet, eftersom det var under socialdemokratiskt ledarskap som allt skedde.

Nu måste ändå även Sverige göra upp med sitt förflutna. Att kravet kommer just från Tyskland och Der Spiegel får man ha förståelse för, eftersom Västtyskland under årens lopp ständigt har tvingats att göra upp med sitt förflutna.

Det är mycket tillfredsställande att utrikesministern nu har tagit initiativ till en dokumentation om Sveriges tidigare förhållande till Baltikum och att dokumentationen kommer att avse en längre period än åren under och strax efter andra världskriget.

Dokumentationen kan bidra till en nyansering. I vissa fall kan det förhoppningsvis också presenteras förklaringar till Sveriges ställningstagande och handlande i dessa känsliga frågor.

Jag har med tillfredsställelse noterat att utrikesministern delar min åsikt om att det blir svårt att bygga vidare och ha ett förtroendefullt samarbete mellan vårt land och baltstaterna, om man inte klarar ut de tidigare relationerna länderna emellan.

Det är också tillfredsställande att tidskriften Der Spiegels påstående att

UD:s arkiv inte var tillgängliga för forskare är felaktigt. Öppenhet mot forskare är nödvändig när sekretesstiden har löpt ut.

Till slut vill jag dock fråga utrikesministern vad "översikt" innebär. Jag hoppas att det inte blir ett alltför översiktligt dokument. Det bör också innehålla mindre händelser, som ändå kan vara av betydelse för helheten.

Anf. 10 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Margareta Gard och jag har samma uppfattning. Man måste vara öppen i fråga om historien, vilket också är viktigt med tanke på hur vi skall kunna gå vidare när det gäller relationerna till de baltiska staterna. Jag tror också att det är mycket väsentligt att den översikt som professor Wilhelm Carlgren skall göra inte bara kommer att gälla de händelser som vi ju gärna tänker på, dvs. händelser som anknyter till andra världskriget. Dokumentationen kommer att gå längre tillbaka och täcka även självständighetstiden. Jag tror att detta är mycket väsentligt för att man skall kunna få ett perspektiv och kanske vissa påminnelser och erinringar med avseende på framtiden.

Min kännedom om professor Wilhelm Carlgrens sätt att gå till väga gör att jag inte är så orolig för att detta inte kommer att vara något av betydande intresse och en fyllig redovisning. Jag tror att vi kan vänta oss detta.

Anf. 11 MARGARETA GARD (m):

Fru talman! Jag tackar även för detta svar. Jag tycker nämligen att det är mycket viktigt när vi tar tag i denna fråga att den också blir belyst ur olika synpunkter.

Självfallet är det forskarna som skall göra utvärderingen. Men det underlag som UD lägger fram måste ändå vara så heltäckande som möjligt och belysa att det förekom, om jag har läst rätt, affärstransaktioner som kanske inte var så hedersamma för oss. Men detta måste tas med så att det blir en helhet och så att vi också får vårt ställningstagande gentemot Sovjetmakten belyst. Jag tror att detta är viktigt, i synnerhet för eftervärlden. Och det är viktigt att vi tar tag i detta nu när vi skall bygga upp våra relationer med de baltiska staterna.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1991/92:127 om yrkesförbud i Tyskland

Anf. 12 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Johan Lönnroth har frågat vilka initiativ jag kommer att ta för att uppgörelsen med den gamla DDR-regimen i Tyskland skall följa ingångna konventioner om mänskliga rättigheter.

De konventioner som jag utgår ifrån att Johan Lönnroth avser är de grundläggande internationella regelverken på MR-området, främst 1950 års Europakonvention om de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna och 1966 års FN-konvention om de medborgerliga och politiska rättigheterna. Tyskland har anslutit sig till båda dessa konventioner.

Jag har ingen som helst anledning att betvivla att dagens Tyskland, som är en etablerad rättsstat, uppfyller sina internationella åtaganden. Några initiativ av det slag som Johan Lönnroth efterlyser är således inte aktuella.

Jag vill emellertid utnyttja tillfället att göra några mer allmänna kommentarer:

Återföreningen den 3 oktober 1990 innebar för gemene man i dåvarande DDR en omedelbar och absolut förbättring vad gällde respekten för de mänskliga rättigheterna. Efter mer än fyra decennier under en totalitär regim, lever de nu i en demokratisk rättsstat.

Den rättsosäkerhet som enskilda medborgare med s.k. avvikande uppfattningar levde under i det forna DDR har belysts med all tydlighet i takt med att den statliga säkerhetstjänstens, Stasis, och andra arkiv nu öppnats för omvärlden. De har visat på ett samhälle som systematiskt och i detalj sökte kontrollera och manipulera sina medborgare och deras dagliga tillvaro.

Yrkesförbud var en inbyggd del i detta system, som fordrade total trohet mot ett parti och dess ledare. Också utbildningsväsendet var uppbyggt efter detta mönster, förstärkt med morotens och piskans princip: Den som stöttade systemet kunde lägga en grundsten till yrkesmässig framgång. Den som hyste avvikande åsikter utsattes för en hel arsenal av trakasserier och sanktioner, däribland yrkesförbud.

Detta hör nu historien till för de 16 miljoner tyskar som tidigare levde i DDR.

I dag genomgår människorna i östra Tyskland en omställningsprocess som kanske är svårare än många räknat med. Till stor del beror detta på att situationen i det förutvarande kommunistiska DDR efter regimens fall visat sig värre än man kunnat föreställa sig.

Jag känner mycket stor medkänsla med de människor som drabbas av arbetslöshet och andra besvärligheter under omställningens nuvarande fas. Men jag är samtidigt helt övertygad om den tyska regeringens vilja och förmåga att så snabbt som möjligt åstadkomma samma förutsättningar och levnadsvillkor i öst som i övriga delar av landet. Dit hör inte minst ett liv i ett samhälle som kännetecknas av respekt för rättsstatens idéer och de mänskliga rättigheterna.

Ännu återstår mycket att göra för att man skall komma till rätta med det tunga arvet från DDR-tiden. Detta gäller inte minst utbildningsväsendet, där, i likhet med andra delar av DDR-samhället, politiska meriter ofta kunde väga tyngre än yrkesmässiga sådana.

Denna process inom utbildningsområdet åvilar enligt den tyska grundlagen de enskilda delstaterna, som har ansvaret för frågor rörande utbildning och kultur.

Processen har formats på olika sätt i olika delstater. Dess syfte är att återskapa ett utbildningssystem där verksamheten utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och där yrkesmässiga kvalifikationer åter blir den självklara måttstocken.

Johan Lönnroth tar upp ett enskilt fall i denna process som utgångspunkt för sin interpellation. Jag har, som sagt, ingen anledning att närmare gå in på enskilda förfaranden. Men som framgår också av interpellationen har

medborgarna i östra Tyskland nu möjlighet att få sina fall rättsligt prövade av självständiga domstolar.

Och detta är just en av de stora och viktiga skillnaderna i MR-hänseende mellan det f.d. DDR och dagens Tyskland.

Anf. 13 JOHAN LÖNNROTH (v):

Fru talman! Jag tackar för ett svar vars innehåll jag i huvudsak gillar, men som lider av den svagheten att det handlar mycket litet om det jag frågade om. Jag skall gärna någon annan gång tala länge med Margaretha af Ugglas om hur eländigt det var i de gamla öststaterna, och jag tror mig ha en del insikt i ämnet. Men nu gällde det den högst konkreta frågan om huruvida uppgörelsen med den gamla regimen i f.d. DDR följer förbudet mot åsiktsdiskriminering i konventionerna om de mänskliga rättigheterna.

När jag ställde frågan förutsatte jag att utrikesministern var villig att motivera sitt ja eller nej i sak, även om ryggmärgsreflexen säger att ett land som styrs av utrikesministerns ideologiska fränder helt enkelt inte kan göra fel. Jag vill fråga Margaretha af Ugglas om hon anser att det över huvud taget är meningsfullt att debattera denna fråga när det gäller länder vilkas regimer hon gillar.

Låt mig få översätta en passus i 3 § i de nu gällande reglerna för den s.k. Äro-kommissionen vid universitetet i Greifswald. Paragrafen handlar om vad som menas med ett felbeteende, som kan leda till olika grader av bestraffning i form av avsked eller långvarigt yrkesförbud. Betett sig fel har den som med någon handling aktivt deltagit i genomförandet av den härskande regimens maktpolitik, eller varje avsiktlig handling, tyst accepterande eller underlåtenhet, varigenom vederbörande under utnyttjande av det politiska maktsystemet i det tidigare DDR tillfogat andra personliga eller yrkesmässiga olägenheter, som inte från facksynpunkt var motiverade.

Tänk igenom denna formulering, byt ut härskande regimens maktpolitik mot regeringens politik så skulle man med samma paragraf kunna döma en mycket stor del av den svenska statsförvaltningen för felbeteende och yrkesförbud.

Nu konstaterar ju utrikesministern själv att utbildningssystemet i f.d. DDR hade yrkesförbud och politisk meritering inbyggt i själva systemet på så sätt att karriären hängde på partitillhörighet och åsikter. Det ligger i sådana systems natur att bara en mycket liten minoritet klarar av att undvika att bete sig fel enligt den mening i paragrafen som jag läste upp. Det är just denna orimligt vida definition på felbeteende som leder till godtycke. Man kan inte döma alla, men man kan plocka ut de individer som vägrat ändra sina åsikter och straffa dem, och man kan låta sådana som återigen anpassat sig och vänt kappan efter vinden gå fria. Det är just detta som i dag tycks hända i Tyskland.

Jag förmodar att utrikesministern är medveten om att en stor del av människorna i den gamla maktstrukturen i f.d. DDR skyndade sig att gå med i de nya från väst importerade partierna, medan de som öppet deklarerade att de stod fast vid sina åsikter var dels de doktrinära, dels de riktiga idealisterna, och det fanns faktiskt också sådana.

Det är ingen enkel sak att göra upp med det förflutna. Det gäller mitt eget

parti och våra gamla försyndelser i kontakterna med partidiktaturerna i öst, lika väl som utrikesministerns partikamraters skumma kontakter med högerextremister. Starka känslor är inblandade, och det är lätt att falla undan för krav på generella straff utan individuell prövning.

Låt mig citera statssekreteraren för utbildning i Mecklenburg-Vorpommern, då han i ett svenskt radioprogram beskylldes för att lägga bevisbördan på de anklagade:

"Om det råder tvivel om trovärdigheten kommer vi hellre att avskeda än ge nåd. Det kanske är orättvist, men det är vad folket förväntar sig."

I utrikesministerns svar sägs att respekten för de mänskliga rättigheterna nu är bättre än under den gamla DDR-regimen och att det är bra att man nu öppnar Stasis arkiv. Jag kan hålla med om detta, men jag kan därmed inte tycka att vi skall sluta upp med att kritiskt pröva hur de som nu hanterar dessa arkiv använder dem. Det finns nämligen en del erfarenheter från västtyskt rättsväsende som kan inge vissa farhågor.

Det är ett historiskt välbelagt faktum att intresset för uppgörelsen med nazitiden svalnade när det kalla kriget bröt ut. Många högt uppsatta nazister kunde hitta nya positioner. Offer och deras anhöriga fick vänta i flera decennier på att få insyn i Gestapos register. Och hur många gräsligheter som än begicks längs muren och i Stasis förhörsrum, kan man ändå inte jämföra detta med förintelsen av judar och massmorden på kommunister och socialister i Nazityskland.

Utrikesministern hyllar öppnandet av Stasiregister. Då kan jag inte låta bli att göra jämförelser med den förra interpellationsdebatten och öppenheten när det gäller våra relationer med Baltikum och våra register där. Utrikesministern är kanske rent av villig att medverka till att hemligstämpeln bryts också beträffande vår egen civila och militära säkerhetstjänst – dvs. så att man exempelvis öppnar IB:s register över bl.a. kommunister från tiden före 1973, då sådana alltså var tillåtna. Därigenom skulle vi kunna pröva om det verkligen handlade om register till skydd för rikets säkerhet, eller om det handlade om åsiktsregister till skydd för politiska motståndare.

Av utrikesministerns svar att döma är tiden inte mogen för en kritisk granskning av om det förekommer överdrifter åt andra hållet i jakten på f.d. regimtrogna i f.d. östblocket. Vi kommer säkert tillbaka till frågan. Jag tror att utrikesministern kommer att behöva sätta sig in också i frågor som gäller den sortens brott mot mänskliga rättigheter, så att riksdagen kan få ett mera sakligt och ett mindre allmändeklamatoriskt svar nästa gång frågor av denna typ ställs.

Anf. 14 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! De frågor som Johan Lönnroth tar upp och som förvisso är svåra är noga reglerade i en rättsprocess och i rättsliga regler. Det är detta som utgör skillnaden mellan rättsstaten och en totalitär stat.

I det enandefördrag som slutits mellan de två tyska staterna är frågan om de offentliga arbetstagarnas anställning reglerad. Där finns en explicit uppräkning av när statliga arbetsgivare har rätt att säga upp offentligt anställda. Som särskilt viktiga grunder för uppsägning nämns bl.a. fall där den anställde förbrutit sig mot rättsstatliga normer eller de mänskliga rättigheterna

eller arbetat till förmån för det tidigare ministeriet för statssäkerhet, Stasi, eller myndigheten för nationell säkerhet.

Författningsdomstolen i Karlsruhe, som har till uppgift att avgöra lagars och statliga bestämmelsers grundlagsenlighet, har vidare uttalat sig om enandefördragets regler om uppsägning av offentligt anställda. Domstolen har fastslagit att fördraget uppfyller den tyska grundlagens krav, vilket i sin tur grundar sig på det internationella regelverket när det gäller de mänskliga rättigheterna. Men den krävde samtidigt att uppsägningsreglerna icke fick drabba vissa grupper som åtnjuter ett särskilt skydd enligt den tyska grundlagen, bl.a. småbarnsmödrar.

Dessutom ansåg domstolen att äldre arbetstagare, ensamstående föräldrar och handikappade borde ges företräde framför andra kategorier vid nyanställningar inom den statliga sektorn.

Vidare avkunnade författningsdomstolen den 10 mars i år dom i ett mål anhängiggjort av tidigare anställda hos DDR:s Vetenskapsakademi, vilka klagat över enandefördragets regler om uppsägning. Domstolen konstaterade i det målet att enandefördragets regler visserligen ingriper i rätten att fritt välja yrke, men också att detta kan rättfärdigas. Domstolen ansåg att reglerna tjänar ett övergripande allmänintresse, den snabba omorganisationen och förbättringen av forskningen i de nya delstaterna. Avskedandena var enligt domstolen ett ändamålsenligt medel för att uppnå dessa mål.

Jag tycker att en avgörande skillnad mellan Johan Lönnroths och mitt synsätt verkar vara att denna svåra omställning, denna svåra uppgörelse med det förflutna, sker inom ramen för en rättsstats normer och principer, med möjlighet för den enskilde att gå till domstol.

Anf. 15 JOHAN LÖNNROTH (v):

Fru talman! Det finns faktiskt ingen som helst skillnad mellan våra åsikter i det avseendet. Jag anser också att Tyskland är en rättsstat. Det är mycket bra att man har offentliga rättsprocesser i sådana här frågor. Men det hindrar inte att man uttalar sig i frågan. Både jurister och svenska universitetslärare har uttalat sig här, och de är mycket starkt oroade över utvecklingen i Tyskland. I Sverige har t.ex. upprop gjorts vid universitet med anledning just av det som händer i Greifswald, där det institut har lagts ned som sysslat med just relationerna till Sverige. Det har förekommit mycket generella avskedanden av praktiskt taget alla akademiska lärare på det institutet.

Vidare har den internationella uppmärksamhet som riktats mot dessa företeelser – och det gäller då protester och kritik från människor med alla möjliga politiska ideologier – lett till en viss skärpning. Uppmärksamheten har alltså fått positiva effekter. För inte så länge sedan hade jag ett telefonsamtal med just den kvinna som jag nämner i mitt exempel. Hon berättade att det för hennes del hade skett en positiv utveckling just genom den internationella uppmärksamheten.

Anledningen till att jag framställt interpellationen är alltså att jag vill att också den svenska regeringen kritiskt skall granska det som händer i Tyskland. Man får inte automatiskt godta allt det som sägs av representanterna för den här rättsstaten – vi är ju överens om att det handlar om en sådan.

I samband med den uppgörelse som det är nödvändigt att träffa och som

kommer att ske i Tyskland och flera öststater kan överslag förekomma. Historien visar på många exempel i det avseendet. Det är faktiskt det, förhoppningsvis, ännu så länge neutrala Sveriges skyldighet att ha i uppgift att bevaka också den typen av brott mot de mänskliga rättigheterna.

Anf. 16 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag vill bara återigen, Johan Lönnroth, hänvisa till det faktum att Tyskland är en rättsstat, är bundet av internationella konventioner och regelsystem, har en grundlag och har en författningsdomstol. Jag utgår från att det är på det sättet och, naturligtvis, att Tyskland är en demokratisk stat med en fri och mycket livaktig press liksom en mycket livaktig diskussion. Det är framför allt dessa faktorer som kommer att vara så att säga de riktiga värnarna och korrigerarna i detta system.

Anf. 17 JOHAN LÖNNROTH (v):

Fru talman! Utrikesministern har nog en litet väl idyllisk bild av förhållandena i Tyskland. Men vi är överens om att det är fråga om en rättsstat.

När det gäller t.ex. pressen är det ju ett välkänt faktum att den representerar andra åsikter än den nu dominerande borgerliga hegemonin – om jag nu får använda det uttrycket – och har mycket svårt att göra sig gällande. Pressen får inga annonser exempelvis. Problemen för arbetarpressen här i Sverige är bara en blek återglans av förhållandena i Tyskland. Det finns alltså problem också där. Jag hoppas, och förväntar mig, att utrikesministern och den svenska regeringen inte utgår från att det nödvändigtvis alltid står rätt till även i de här staterna.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1991/92:121 om kärnvapenprov

Anf. 18 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Ingela Mårtensson har frågat mig om Sverige kommer att verka för att ett fullständigt provstopp kan komma till stånd så snart som möjligt och om den svenska regeringen är beredd att ta initiativ till att oberoende vetenskapliga studier görs vid olika testområden för att bedöma effekten av proven.

Den svenska politiken att verka för ett fullständigt stopp för alla kärnvapenprov ligger fast.

Det förslag till provstoppsavtal som Sverige presenterade vid nedrustningskonferensen i Genève sommaren 1991 är fortfarande aktuellt. Vi fortsätter att söka stöd för och synpunkter på förslaget. Vidare var Sverige vid höstens generalförsamling i FN medförslagsställare till resolutionen om kärnvapenprovstopp.

Samtidigt vill jag framhålla att frågan om ett fullständigt provstopp måste ses i nära relation till den kärnvapennedrustning och de nya spridningsproblem som blivit följden av de politiska omvälvningarna på senare tid.

USA och Sovjetunionen inledde en reell nedrustning på kärnvapensidan.

De nuvarande ledarna i Ryssland och de andra republikerna med kärnvapen på sina territorier har sagt sig vilja fortsätta nedrustningen. Vi har välkomnat denna utveckling. Den innebär att de ledande kärnvapenstaterna tagit sitt ansvar för att hejda kapprustningen och vänt den till nedrustning.

Vi kan också konstatera att antalet kärnvapenprov successivt minskat under senare år. 1991 företogs 14 provsprängningar, vilket kan jämföras med 34 år 1988 och 47 året dessförinnan.

Utvecklingen har således visat att provstopp inte är den enda framkomliga vägen för att minska kärnvapenhotet. Ett totalt provstopp utgör inte en garanti mot spridning av kärnvapen till nya länder eller mot att kärnvapenmakterna utvecklar mer sofistikerade vapen. Teknikens utveckling gör att det, tyvärr, är fullt möjligt för ett land att framställa kärnvapen utan att provspränga. Likaledes gör den det möjligt att vidareutveckla existerande arsenal utan nya prov.

Icke-spridningsfrågor prioriteras högt av regeringen. Fallet Irak har visat att detta är en nödvändighet. Vi söker stärka de viktigaste elementen i icke-spridningsregimen, t.ex. genom att verka för att ytterligare stater ansluter sig till NPT och genom att ge ökade resurser till det internationella atomenergiorganet IAEA för att övervaka att civilt klyvbart material inte använts för tillverkning av kärnvapen.

Trots de utvecklingstendenser jag här nämnt är provstopp fortfarande viktigt. Jag upprepar att målet är att få till stånd ett fullständigt provstopp. För att nå dit måste vi verka för bredaste möjliga internationella acceptans.

Ingela Mårtensson har också frågat om regeringen är beredd att ta initiativ till att oberoende vetenskapliga studier görs vid olika testområden. Sådana studier förutsätter att det råder internationell enighet om hur och på vilka villkor de skall bedrivas. Vi ämnar verka för att sådan enighet uppnås.

Sverige deltar aktivt i det arbete som bedrivs inom FN:s ram för att kartlägga effekterna av radioaktiv strålning. Jag tänker då särskilt på arbetet inom FN:s vetenskapliga kommitté för att studera effekterna av strålning (UNSCEAR). Vidare har Världshälsoorganisationens studie om effekterna av ett kärnvapenkrig fortfarande hög aktualitet.

I det klimat av kärnvapennedrustning som nu råder bör det bli lättare för forskare att få tillgång till tidigare hemligstämplat material om kärnvapenprovens effekter på hälsa och miljö. Ett första krav måste vara en uppmaning till kärnvapenstaterna att göra sitt material tillgängligt för internationella organ och forskare världen över.

Efter Sovjetunionens upplösning har media världen över koncentrerat sin uppmärksamhet på fakta som nu blir tillgängliga om de katastrofala miljöeffekterna av de sovjetiska kärnvapenproven. Det krävs internationella insatser för att hjälpa befolkningen i dessa områden. För Sveriges del har jag bett expertgruppen för stöd till nedrustning och kärnsäkerhet i OSS-staterna att undersöka vilka möjligheter vi har att bidra till åtgärder som syftar till att förbättra hälsa och miljö i de berörda områdena.

Anf. 19 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min interpellation. Jag är glad för att vi nu får besked om att den svenska politiken att

verka för ett fullständigt provstopp ligger fast. Det har varit litet oklart på den punkten.

I den rapport som utrikesministerns expertgrupp presenterade om nedrustningspolitik och rustningskontroll i en ny tid stod det att "Sverige bör fortsatt arbeta för en begränsning av kärnvapenproven och på sikt ett fullständigt stopp för dessa." Med den formuleringen har många uppfattat att provstoppsfrågan har skjutits på framtiden.

Utrikesministerns promemoria i anslutning till presentationen av expertgruppens rapport innehåller inte någonting om provstoppsfrågan, trots att kärnvapen finns med i promemorian. Inte heller i regeringsdeklarationen vid den utrikespolitiska debatten den 26 februari fanns provstoppsfrågan nämnd. Det var därför jag ställde denna interpellation. Jag undrade hur man nu förhöll sig inom regeringen. Jag är glad att vi har fått besked på den här punkten, att den svenska politiken ligger fast, att man kräver att det skall bli ett totalt provstopp och att kravet finns nu och inte på sikt. Det är nu vi vill ha ett provstopp.

Sedan vill jag kommentera några saker i svaret. Utrikesministern säger att de ledande kärnvapenstaterna har tagit sitt ansvar för att hejda kapprustningen. När det gäller provstoppsfrågan, som är en del av kapprustningen, med utvecklande av nya vapen, anser jag inte att de har tagit sitt ansvar. Det är snart 30 år sedan som man skrev på det partiella provstoppsavtalet. Då, liksom i samband med icke-spridningsavtalet, lovade man att man skulle förhandla fram ett totalt provstoppsavtal. Det existerar fortfarande inte. Jag kan inte hålla med om att kärnvapenstaterna har tagit sitt ansvar.

De tar definitivt inget ansvar gentemot befolkningen som bor i testområdena. Utrikesministern nämner t.ex. miljöeffekterna för den sovjetiska befolkningen. Det polynesiska folket har protesterat mot de franska testen sedan provsprängningarna startades där på 60-talet. Atollerna Mururoa och Fangataufa är definitivt inte lämpliga för kärnvapensprängningar. Jag talade nyligen med en bergsingenjör vid Forsmark om Frankrikes val av testområde. Han instämde i att det definitivt inte är lämpligt att spränga kärnvapen i de här atollerna, som är så porösa till sin beskaffenhet.

Forskare från Greenpeace har funnit artificiell radioaktivitet i plankton utanför tolvmilsgränsen vid Mururoa. Befolkningen i området är mycket orolig över vilka effekter de här sprängningarna har på människor och djur. Man vill ha besked om hur det förhåller sig. Det tycker jag tillhör de mänskliga rättigheterna. Man har faktiskt rätt att veta vad man utsätts för, när det handlar om sådana farliga saker som att spränga kärnvapen.

Utrikesministern säger att oberoende vetenskapliga studier förutsätter att det råder internationell enighet om hur och på vilka villkor de skall bedrivas. Jag tycker att man inte bara kan nöja sig med att den som utför sprängningarna vägrar att låta göra undersökningar. Jag menar naturligtvis inte att man med våld skall ta sig in i området och utföra dessa undersökningar. Men man måste sätta press på de här kärnvapenstaterna, som håller på med provsprängningar, att det måste göras oberoende vetenskapliga studier.

När det gäller proven i Stilla Havet kan läckande radioaktiva ämnen spridas i hela området. Det gäller inte bara den franska befolkningen. Det är många andra stater som också har uttalat sin oro över vad som skulle kunna

hända om det blir ett större läckage. Tecken finns redan på att det förekommer läckage. Radioaktiva ämnen kan spridas till Nya Zeeland och längre bort, genom plankton, fiskar och genom hela den ekologiska kedjan.

Jag var själv med på den expedition till Mururoa som Greenpeace gjorde för drygt ett år sedan och passade då på att tala med den franske guvernören på Tahiti. Han sade att det inte fanns någon risk med provsprängningingarna och att det heller inte fanns någon som klagade i FN på den statistik som presenterades. Därför tycker jag att det är viktigt att man i FN och andra internationella organ pressar på om att man vill ha ordentliga uppgifter om vilka effekter de här sprängningarna ger.

Utrikesministern tar också i svaret upp att det finns hemliga uppgifter och att man skall se till att de kommer fram. Det tycker jag är bra. Men det behövs press på kärnvapenstaterna att göra ordentliga vetenskapliga studier, för människors rädsla måste tas på allvar.

De sovjetiska provsprängningingarna, som tas upp i svaret, är också ett verkligt sorgligt kapitel. Befolkningen har utsatts för enorma risker utan möjligheter att kunna påverka sin situation. Nu har det kommit rapporter om att man har överfört Novaja Semlja till den ryska federala staten. Det finns inga möjligheter för de lokala myndigheterna att kontrollera eller att ha något inflytande på vad som görs. Det har man inte haft hitintills heller, i och för sig. Men detta tyder på att man kommer att återuppta kärnvapensprängningarna i Novaja Semlja efter det att moratoriet går ut i oktober. Det tycker jag att vi från svensk sida har all anledning att oroa oss över. Det sätt som det tidigare Sovjetunionen har hanterat de här frågorna på är helt skrämmande.

Anf. 20 MAJ BRITT THEORIN (s):

Fru talman! Jag vill också säga att jag är mycket glad för att utrikesministern har sagt ifrån att den svenska politiken om ett fullständigt stopp för alla kärnvapenprov ligger fast. Jag utgår ifrån att orden *på sikt* kan försvinna ur den här diskussionen. Jag skall ge ett motiv för det.

Det land som hårdast har motsatt sig stoppet för alla kärnvapenprov har varit USA. Orden *på sikt* fördes in 1982 av Ronald Reagan. Därför är det litet känsligt om Sverige, som har varit den ledande nationen för att så snabbt som möjligt få ett fullständigt provstopp, skulle välja att formulera sin politik med en av de starkaste motståndarnas formuleringar.

Jag är också glad för att utrikesministern har sagt att det avtal som vi presenterade i Genève sommaren 1991 fortfarande är aktuellt, och att vi driver på starkt för det.

Det finns emellertid i utrikesministerns svar en del saker som jag gärna vill kommentera. Utrikesministern säger bl.a. att utvecklingen har visat att provstopp inte är den enda framkomliga vägen för att minska kärnvapenhotet. Det kan jag hålla med om. Det krävs en hel serie av åtgärder. Frågan om provstopp har prioriterats av Förenta nationerna; man har lyft fram provstopp som det allra viktigaste instrumentet för att minska kärnvapenhotet. Det gäller naturligtvis också icke-spridningsfördraget. Det gäller frågan om att icke använda kärnvapen, att få kärnvapenmakterna att ställa upp på det som Kina och även Sovjet har deklarerat – att icke använda kärnvapen först – för att så småningom komma fram till ett slags deklaration av kärnva-

penmakterna om att icke använda kärnvapen över huvud taget, och därefter resa frågan om olaglighet.

Det är naturligtvis en politik för att skrota kärnvapen, och härvidlag finns mycket att göra. Sverige kan säkert också bidra med en serie av goda förslag och idéer. Det är fråga om att de kärnvapen som fortfarande finns kvar skall ställas under FN-kontroll, det är fråga om en kärnvapenfri zon i Norden, och det är fråga om att lyfta fram de miljömässiga och medicinska effekterna av kärnvapenprov. Sverige har ju tidigare bidragit i någon mån till detta i en kärnvapenstudie. Vi fick då också fram en hel del uppgifter från Sovjet som tidigare inte hade presenterats.

Det som gör mig litet mer betänksam är att utrikesministern säger att tekniken tyvärr gör det fullt möjligt för ett land att framställa kärnvapen utan att provspränga, och gör det möjligt att vidareutveckla den existerande arsenalen utan nya prov. Frågan är då: Varför är kärnvapenmakterna så fruktansvärt emot ett provstoppsavtal, om de ändå kan göra detta som är centralt för dem?

Teoretiskt kan man framställa kärnvapen via laboratorium, men i praktiken är det mycket osannolikt att det går att göra. Framför allt nya kärnvapenstater kan aldrig lita på teoretiska prov, utan de måste alltid ha ett ordentligt test för att det skall fungera. Då är det snarare så, att provstoppet förstärker icke-spridningsregimen. Det mest effektiva man kan göra för att få fler stater att ansluta sig till icke-spridningsregimen och därmed förhindra kärnvapenuppkomsten är att man seriöst förhandlar fram ett fullständigt provstoppsavtal.

Alla element i NPT-avtalet är naturligtvis centrala och viktiga. Men det element som Sverige länge har varit angeläget om att understryka är artikel 6, som säger att när vi har åtagit oss att icke skaffa oss kärnvapen, så har vi gjort det därför att kärnvapenstaterna har åtagit sig att seriöst göra sig av med kärnvapen. Detta finns alltså reglerat i artikel 6, och det är naturligtvis mycket viktigt att man trycker på för att det skall komma till stånd – att de också skall uppfylla sin del av icke-spridningsfördraget. Det finns en stor risk för att år 1995 alla de länder runt om i världen som menar att kärnvapenmakterna inte fyller sin del av avtalet inte är beredda att förlänga icke-spridningsavtalet. Det vore det allvarligaste som kunde inträffa. Det är ett oerhört viktigt instrument för att förhindra kärnvapen, och därför är det viktigt att vi mycket hårt arbetar för att få alla stater att ställa upp på ett provstoppsavtal.

När det gäller initiativ för att granska de medicinska och miljömässiga effekterna djupare än vad som hittills har kunnat göras, så är de starkaste motståndarna, måste jag tyvärr säga, Frankrike och USA. Jag har fört den här diskussionen i kärnvapenstudien med företrädarna för dessa länder. Att få en fullständig enighet om detta tror jag blir mycket svårt. Men ett internationellt tryck för att de skall ställa alla relevanta data till förfogande – inte bara de data som de själva vill ställa till förfogande – kan innebära att man förhindrar att kärnvapenprov företas på sådana farliga platser som Mururoa-atollen. Därför är det viktigt att Sverige driver den frågan.

Det bästa sättet över huvud taget för att hjälpa befolkningen, i Sovjet eller på andra ställen, måste vara att få ett stopp för alla kärnvapenprov, och få det så snabbt som möjligt.

Min fråga är naturligtvis om regeringen är beredd att med alla metoder – och jag nämnde alltså en serie metoder – arbeta för att stoppa och nedrusta kärnvapen, och om jag kan betrakta det som självklart att orden "på sikt" försvinner ur den svenska formuleringen.

Anf. 21 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag tycker också att det är värdefullt att den här diskussionen kommer till stånd. Och jag vill tacka Ingela Mårtensson för hennes interpellation, för den ger mig tillfälle att undanröja en oklarhet som kan ha skapats. Det är alldeles klart att den svenska politiken att verka för ett fullständigt stopp för alla kärnvapenprov ligger fast. Det är min bestämda åsikt, och det är så jag kommer att instruera dem som verkar med dessa frågor för vår räkning. Jag tror också att det är en mycket viktig fråga när det gäller att så att säga förstärka tabun runt kärnvapnen och användandet av dem. Det är naturligtvis en mycket viktig fråga ur miljö- och hälsosynpunkt. Det är en angelägen fråga för människor som lever mycket nära oss, och det är en angelägen fråga för oss själva, eftersom provsprängningar har förekommit också i Sveriges omedelbara närhet.

Maj Britt Theorin har ju redan kommenterat de vetenskapliga undersökningarna vid provplatser och kommenterat svårigheterna att få till stånd internationella överenskommelser. Jag är alldeles övertygad om – liksom jag förstår att Maj Britt Theorin själv är – att detta ändå är den väg som vi måste försöka gå vidare på. I den trots allt förändrade värld där vi nu lever, och där kärnsäkerhetsfrågorna i mycket vid bemärkelse rycker fram på agendan, liksom icke-spridningsfrågorna, borde det växa fram ett något annat klimat för att diskutera frågorna, och vi borde kunna hoppas på ökad lyhördhet. Jag vill gärna här förklara att regeringen är beredd att såväl i bilaterala kontakter som inför internationella fora söka driva den här frågan framåt.

Sedan vill jag gärna understryka att de frågor som vi kommer att ha att kämpa med under hela 90-talet, och som jag själv uppfattar som mycket oroande och mycket hotande för oss, är spridningsfrågorna. Fallet Irak visar ju vad som kan ske, trots IAEA:s kontrollsystem, trots att vi har NPT. Vi ser hur svårt det internationella samfundet har att hantera dessa frågor.

Vi vet också att vi tyvärr när det gäller ett antal andra länder i dag har starka skäl att misstänka att de är på väg att bli – eller är – kärnvapenmakter. Jag är alltså övertygad om att vi alla på bästa sätt nu måste fortsätta att arbeta med icke-spridningsfrågorna.

Anf. 22 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Fru talman! Jag tycker också att det är bra att vi har den här diskussionen och får reda ut vissa frågor. Situationen är mycket oroande just nu. Provstoppsfrågan har varit på agendan, och även om den inte har tagits upp direkt, har det ju funnits ett krav på ett totalt provstopp under mycket lång tid. Nu när Sovjetunionen har splittrats upp tycker jag att det har visat sig vad det betyder när det gäller kärnvapen, vilket hot det utgör för oss alla när vi inte vet vem som kontrollerar dessa kärnvapen, vilken stat de skall tillhöra om de sprids ut. Frågan är också hur teknologin kommer att spridas, om t.ex. experterna nu kommer att köpas över av andra stater.

Spridningsrisken, som utrikesministern här också tar upp, tycker jag har kommit i en helt annan belysning än tidigare genom den nuvarande situationen. Vi trodde att kärnvapnen hade spelat ut sin roll, att de inte längre har någon betydelse därför att man är överens om att man inte kan använda kärnvapen i en militär situation. Det dyker upp nya problem genom att kärnvapnen är okontrollerade. Vi vet inte heller vilka som skaffar sig nya kärnvapen. Provstoppsfrågan hänger därför ihop med icke-spridningen. Vi måste verka för att man inte får lov att spränga kärnvapen. Då blir det också svårt att utveckla och modernisera dessa vapen som vi inte vill ha.

När det gäller IAEA:s kontroll tycker jag naturligtvis att det är bra att det är ett internationellt organ som har kontrollen. Men jag är litet rädd för att man inte tillräckligt beaktar kopplingen mellan civil och militär kärnvapenteknologi.

Sprider man kärnkraft och kärnteknologi till en mängd länder, sprider man också kunskapen om att tillverka kärnvapen. Här finns en risk i sig. Därför bör IAEA också arbeta för att inte kunskapen om kärnkraften och kärnteknologin sprids.

Vidare har vi frågan om Ryssland kommer att återuppta kärnvapensprängningarna. Som jag sade i mitt tidigare inlägg anser jag att det här utgör ett hot. Nu har vi hört rapporter om hur delar av atomdrivna ubåtar har dumpats utanför Novaja Semlja och om nya provsprängningar. Det här är ett oansvarigt förhållningssätt. Hur sker dessa provsprängningar? Vad kan de få för effekter på oss i Norden? Här måste vi reagera.

Anf. 23 MAJ BRITT THEORIN (s):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för förtydligandet. Jag tror att vi är eniga om att vi gemensamt skall kunna fortsätta att hjälpas åt med Sveriges aktiva arbete för provstopp och kärnvapennedrustning. Jag fick inte riktigt svar när det gällde uttrycket "på sikt". Men det kanske jag kan få den här gången. Det gäller alltså om vi kan räkna med att Sverige skall föra samma politik som tidigare när det gäller provstopp, dvs. att arbeta för att så snart som möjligt uppnå ett provstoppsavtal.

Utrikesministern nämnde att det behövdes en serie initiativ för att komma tillrätta med det hot som kärnvapen utgör. Låt mig nämna ett område där vi från svensk sida skulle kunna agera. Jag håller med utrikesministern om att risken för spridning är enorm, inte minst med tanke på de f.d. sovjetiska kärnvapenteknikerna och forskarna. De är en stor skara, och de har dessutom blivit ombedda att söka sig arbete utomlands – vilket kan vara ganska förödande.

Det finns en bra väg som skulle kunna initieras och ges stöd så att den används. I USA har man undersökt miljömässiga effekter av kärnvapenframställning och över huvud taget uranframställning. Det har visat sig att de miljömässiga effekterna är förödande, och man har beräknat att det kommer att kosta ca 400 miljarder dollar för att återställa miljön i USA. Men all teknik och kunskap finns inte för detta. Den kunskapen finns hos de ryska teknikerna med erfarenhet från Tjernobyl och Kystym.

USA har nu anslagit en summa på, tror jag, 350 miljoner dollar i ett första steg. En del av pengarna skulle kunna användas för att finansiera och avlöna

ryska tekniker och utveckla den teknik som skulle kunna komma också USA till godo. Det vore bra om Sverige på något sätt kunde hjälpa till och säga ifrån att här finns kloka idéer. Sverige kunde själv ta initiativ.

Jag blir orolig över de signaler som kommer från Sovjet om att Sovjet på nytt funderar på att företa kärnvapenprov i Novaja Semlja. Jag vill gärna höra utrikesministerns inställning. Jag utgår från att Sverige på nytt kommer att reagera kraftigt om kärnvapenproven kommer att återupptas. Området är mycket olämpligt för kärnvapenprov, det är de facto en osäker miljö, och det kan bli direkta effekter för Sverige.

Min fråga kvarstår. Jag tolkar det utrikesministern sade som att regeringen är beredd att aktivt på allt sätt verka för en kärnvapenfri värld – med alla de initiativ jag nämnde tidigare. Kommer uttrycket på sikt att försvinna?

Anf. 24 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Jag ber om ursäkt för att jag kommer indimpande något sent till denna debatt. Den tidigare debatten var något raskare än vad jag hade räknat med.

Jag vill passa på tillfället att uttala min tillfredsställelse över att en del oklarheter som har förekommit i debatten när det gäller svensk nedrustningspolitik nu blir undanröjda. Det har förekommit en diskussion om huruvida Sverige skulle stå fast vid den höga prioriteringen av kravet på ett fullständigt provstopp. Jag tycker att det framgår tydligt av interpellationssvaret och debatten att den höga prioriteringen står fast.

Den här frågan är viktig, eftersom kärnvapenprov i sig alltid utgör ett ekologiskt hot. Det finns inga rena, snygga och prydliga kärnvapenprov. De innebär alltid en belastning på miljön, plus att de driver fram en kvalitativ utveckling av kärnvapen, samt att det fortsatta bedrivandet av kärnvapenprov gör det svårare att få respekt för icke-spridningsavtalet. Det här har redan kommenterats.

Jag vill för vår del betona att det är viktigt att målet provstopp finns kvar. Brister när det gäller provstopp får inte tas till intäkt för att inte utveckla andra områden, t.ex. icke-spridningsavtalet. Vi har ingen anledning att understödja de försök som görs att skapa något slags länk mellan de två områdena. Såväl provstopp som icke-spridning måste drivas på egna meriter.

Jag tycker att klarläggandet av den svenska linjen är mycket värdefull.

Anf. 25 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag har för avsikt, Ingela Mårtensson och Maj Britt Theorin, att ta upp den fråga som ni nu har berört, nämligen om att det finns uppgifter om nya ryska provsprängningar, i våra bilaterala samtal med den ryska federationen.

Jag avser inte att låta trycka om expertgruppens rapport. I den förs många intressanta och värdefulla resonemang. Det är i dessa resonemang som dessa ord har förts in. Det är däremot alldeles klart att regeringens politik är att frågan om provstopp är mycket viktig. Regeringen kommer att driva vidare de initiativ som redan har tagits inom ramen för CD. Vi kommer naturligtvis att i New York fortsätta att verka i linje med det vi tidigare har diskuterat,

dvs. en enighet om möjligheten för oberoende forskare att få tillträde till provområdena.

Maj Britt Theorin tog upp en tanke i den viktiga icke-spridningsdiskussionen. Den gäller människor, experter, vapen, alla former av teknologi och kunskap. Jag vill peka på det initiativ som tas av Amerika, EG och förhoppningsvis också Sverige för att upprätta ett internationellt forskarcentrum i Moskva. Sverige har uttryckt intresse att få vara med i forskarcentret, bl.a. för att få möjlighet att påverka inriktningen av centrets arbete. Det innebär att Sverige måste vara med och bidra med pengar, och det är Sverige villigt att göra.

Tanken är att centret skall kunna göra denna typ av sammankoppling mellan möjliga arbetsuppgifter och forskningsuppgifter i olika länder. Här borde även Maj Britt Theorins tanke kunna passa in.

Jag tycker att vi skall vara mycket uppmärksamma på kärnsäkerheten i vid bemärkelse. Det är en stor uppgift för oss i Sverige. Det är därför jag har tillsatt expertgruppen, som direkt arbetar med frågan vad Sverige kan göra för att på alla sätt försöka hjälpa till i de klart uttalade nedrustningsansträngningar som pågår men också ta hand om de svåra problemen. Jag vill även nämna destruktion och omhändertagande av kemiska vapen där jag tror att Sverige har möjlighet att hjälpa till.

Anf. 26 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Fru talman! Det var ett positivt besked att Sverige är beredd att ta upp frågan om de fortsatta provsprängningarna i Novaja Semlja. Sprängningarna har ju som sagt en stor påverkan på oss som bor i Norden.

De bilder som har framkommit visar på det ansvar som tas i området, och det pekar verkligen på att vi bör ta frågan på allvar.

Jag var nyligen på Militärhögskolan i Stockholm och lyssnade på ett föredrag om en amerikansk forskare som hade varit i kustområdet vid Novaja Semlja. Militära fartyg förföll helt och hållet och rostade, och dessa var alltså synliga.

Vad man sedan har dumpat ute i havet kommer vi att få rapport om. Det kan man inte se på bilder. Men hela situationen är skrämmande.

Om man nu tar upp frågan om provsprängningar bör man också ta upp frågan om Chetek, det projekt som finns om att spränga kärnvapen i Novaja Semlja och att man också skall spränga kärnavfall osv. och ta hand om det på det viset. Vi bör också få reda på vad detta innebär. Vad är det för avfall man skall spränga? Det kan också ha påverkan på vår situation. Jag vill därför be utrikesministern att även ta upp frågan om Chetek.

Anf. 27 MAJ BRITT THEORIN (s):

Fru talman! Jag vill till en början säga att jag är mycket glad över att denna debatt har kommit till stånd. Det har förekommit en hel del missförstånd när det gäller expertgruppen, och jag är glad över att utrikesministern har markerat vad som är en tjänstemannaprodukt och vad som är regeringens politik.

Jag är också mycket glad över att utrikesministern klart säger ifrån att re-

geringen kommer att ta upp detta i bilaterala samtal, vilket är viktigt att göra med alla parter när möjligheten finns.

Samarbete är utomordentligt bra, och man kan komma väldigt långt. Men man får aldrig glömma att man också måste ställa krav. Det får aldrig bli så att den starkaste motparten bestämmer dagordningen. När de säger: Vi vill inte – då får vi inte böja oss för det.

Det tror jag heller inte utrikesministern menar. Men jag vill ha sagt att det är oerhört viktigt att Sverige driver på i denna fråga, trots att USA och Frankrike säkert inte är villiga att ställa sig bakom ett kärnvapenprovstopp.

Det finns inget annat reellt motiv för kärnvapenprov än att utveckla mer raffinerade kärnvapen. Jag håller med utrikesministern om att situationen i dag är helt förändrad. Det finns inte längre några motiv för dessa kärnvapenprov. Det har påbörjats en kärnvapennedrustning, och det finns inte några motiv för att utveckla mer raffinerade kärnvapen. Argumentet från de starka kärnvapenmakterna har fallit sönder, och det bör man också använda sig av.

Jag är glad för denna debatt, och jag är glad för svaret. Jag önskar utrikesministern lycka till i sitt aktiva arbete för att stoppa kärnvapen.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1991/92:126 om resursbrister i sjukvården

Anf. 28 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Pontus Wiklund har frågat mig om jag anser att det är angeläget med ett nationellt organ som granskar och bedömer patienters och anhörigas klagomål på bristande sjukvårdsresurser.

Sjukvårdshuvudmannen skall enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) erbjuda en god hälso- och sjukvård. Bl. a. skall patientens trygghet i vården och behandlingen tillgodoses. Den som anser sig ha blivit illa behandlad inom vården har möjlighet att vända sig till socialstyrelsen, som utövar den statliga tillsynen över hälso- och sjukvården, eller till hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd, vilket Pontus Wiklund också framhållit. Vårdbehövande kan emellertid också vända sig till landstingens förtroendenämnder, som skall främja kontakten mellan patienten och hälso- och sjukvårdspersonalen samt förmedla den hjälp till en patient som förhållandena kräver.

Förtroendenämnder finns sedan den 1 juli 1980 på försök i varje landsting och kommun som inte ingår i ett landsting. Nämndernas verksamhet omfattar all somatisk och psykiatrisk vård som landstingen och de landstingsfria kommunerna ansvarar för enligt hälso- och sjukvårdslagen. Förtroendenämnderna skall förmedla information och ge stöd och hjälp i olika former till patienten. En förtroendenämnd skall vidare verka för att patienternas rättigheter tas till vara och deras integritet skyddas. Den har också till uppgift att för de ansvariga påpeka eventuella behov av resurser inom ett visst område.

Förtroendenämndsverksamheten fyller en viktig funktion inom hälso- och

sjukvården genom att främja kontakterna mellan patienter och hälso- och sjukvårdspersonal samt genom att informera och hjälpa patienter.

Jag vill här meddela att regeringen i går – på min föredragning – beslutade att till riksdagen överlämna en proposition om förtroendenämndsverksamhet inom hälso- och sjukvården, vari bl.a. föreslås att denna verksamhet skall permanentas.

Som bakgrund till Pontus Wiklunds förslag om ett nationellt organ för att behandla klagomål över bristande sjukvårdsresurser ligger emellertid påståendet att gapet ökar mellan angelägna behov av meningsfull sjukvård och tillgängliga resurser att ge sådan vård. Vidare pekar Pontus Wiklund på att patientens inflytande över sin vård är starkt begränsat.

Jag tror för min del inte att lösningen på dessa problem består i att skapa ett nationellt kontrollorgan. Vi måste i stället genomföra reformer inom hälso- och sjukvården bl.a. med avseende på dess finansiering och organisation. Härigenom ökar möjligheterna att hälso- och sjukvården blir så effektiv inom ramen för de tillgängliga resurserna att ingen vårdbehövande skall behöva hamna utanför den eller bli styvmoderligt behandlad.

Patienten har emellertid ibland en svag ställning som konsument. Patienten kan i många fall inte själv ställa en riktig diagnos och inte heller bedöma om vårdpersonalens behandling är korrekt och om resultatet av den är rimligt. I det professionella systemet har vårdpersonalen därför en stark ställning och kan ofta – i kraft av sitt stora kunnande – göra livsavgörande ställningstaganden för patientens räkning. Detta medför att det blir särskilt viktigt att samhället genom särskilda system av regler och kontroller skapar garantier för att insatser som görs är professionella och väl grundade i medicinsk vetenskap och erfarenhet.

Jag vill med anledning av vad jag här har sagt om patientens ställning i vården meddela att regeringen i förra veckan fattat beslut om att tillkalla en parlamentarisk kommitté med uppdrag att dels analysera och bedöma hälso- och sjukvårdens resursbehov fram till år 2000, dels överväga hur hälso- och sjukvården bör finansieras och organiseras på den övergripande samhällsnivån.

I den senare delen av uppdraget ingår bl.a. att se över hur den demokratiska insynen i olika finansierings- och organisationsmodeller kan säkerställas. Härmed avses bl.a. att finna vägar att stärka patientens ställning i den framtida hälso- och sjukvården.

Sammanfattningsvis konstaterar jag att patienten i dag har möjlighet att få sina rättigheter tillvaratagna och sin integritet skyddad bl.a. genom den verksamhet som bedrivs av socialstyrelsen, hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd samt förtroendenämnderna. Den större översyn av hälso- och sjukvårdens finansiering och organisation som nu inleds kan komma att resultera i förslag om ytterligare insatser på detta område.

Anf. 29 PONTUS WIKLUND (kds):

Fru talman! Jag tackar sjukvårdsministern för svaret. Det är i många stycken utförligt och positivt, och jag kan instämma i mycket. Men det glider förbi det min interpellation egentligen handlar om, nämligen att det finns åtskilliga patienter med "grå sjukdomar" som på grund av resursbrist inte får

rum i sjukvårdsapparaten eller som vårdas på för låg vårdnivå. När de påtalar detta kan de inte få sina klagomål objektivt bedömda. Jag skall återkomma till värdet i att kunna få det.

Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd liksom socialstyrelsen fullgör enligt min mening på ett bra sätt sin huvudsakliga funktion i fråga om individtillsyn, dvs. sjukvårdspersonalens yrkesutövning, det sätt på vilket den enskilde utför sina åligganden. HSAN har där också en dömande roll.

Men när det gäller brister i systemet, exempelvis resursbrist, som inte kan läggas någon enskild ur sjukvårdspersonalen till last, kan inte socialstyrelsen eller hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd göra någon större insats. Detta sagt även med vetskap om socialstyrelsens ambitiösa program Aktiv uppföljning, och med kännedom om socialstyrelsens regionala organs arbete, som dock onekligen är ett steg i rätt riktning.

Det betyder heller inte så mycket i detta sammanhang att kommunerna numera är skyldiga att göra anmälan enligt lex Maria. Detta sagt mot bakgrund av ÄDEL-reformen och det sjukvårdsansvar som kommunerna numera har.

Sjukvårdsministern pekar speciellt på landstingens förtroendenämnder, vilka funnits på försök sedan 1980 och nu skall permanentas och i samband därmed få vidare funktioner. Enligt min bestämda uppfattning kan förtroendenämnderna inte fullgöra den uppgift jag efterlyser.

Förtroendenämnderna skall ju, som sjukvårdsministern säger, förmedla kontakt, informera och hjälpa. Det är i och för sig bra, men de utgår vanligen från det system som finns och de resurser som är givna vid tillfället – och de resurserna kan variera mycket från tid till annan – och försöker att få nöjda patienter och anhöriga inom de ramarna. Det lyckas de rätt ofta med. Men de gör vanligen inte, såvitt jag vet, någon objektiv bedömning i de ärenden jag har pekat på.

Min erfarenhet är att patienter och anhöriga, som framfört klagomål av den art jag talar om, ganska snart resignerar. De får ingen framgång. Detta har spritt sig. Det är i dag bara ett fåtal av dem som upplever en brist på sjukvårdsresurser i en viss vårdsituation som svår som hör av sig till andra än den vårdpersonal som också ser resursbristen som plågsam. Man vet att det inte lönar sig att gå vidare. Det står en del om detta i maktutredningen som kom för tre fyra år sedan.

Varför är det viktigt att man får sina klagomål objektivt prövade och bedömda? Dels betyder det givetvis mycket för den enskilde att från överordnad instans få veta att man har rätt och att klagomålen är befogade, dels finns enligt min mening en moralisk dimension i detta.

Vi har en sjukvårdsorganisation där de allra flesta patienter i själva verket, trots allt tal om valfrihet, har mycket små möjligheter att påverka sin vård vare sig i planeringen eller i akuta situationer. Systemet är så upplagt att patienten styrs så att patienten passar in. Med detta avser jag den del i vården som inte rör frågor på det professionella planet, något som givetvis professionen skall ha hand om.

Jag tror egentligen att sjukvårdsministern och jag är överens om detta. Det som sjukvårdsministern utlovar är hoppfullt, nämligen att patientens ställning skall stärkas i den framtida sjukvården, men vi är ännu inte där.

Sedan vill jag ta fram ytterligare en speciell aspekt. Såväl den kommande parlamentariska kommittén som skall analysera och bedöma sjukvårdens resursbehov och finansiering som den parlamentariska kommitté som skall studera den svåra prioriteringsproblematiken skulle säkerligen vara betjänta av ett bättre underlag när det gäller icke tillgodosedda sjukvårdsbehov än vad som finns i dag. Köer är ju endast en liten del av problematiken. De finns inom den mera tekniska och glamorösa sjukvården. Jag har länge drömt om, och hoppats på, ett kvalitetssäkringssystem av befolkningsansvarsmodell. Där kunde man få fram detta. Men sådant lär dröja.

Om allmänheten däremot får klart för sig att det finns en instans, ett organ, dit man kan vända sig med klagomål på bristande sjukvårdsresurser – det kan t.ex. gälla att man skickas hem från akuten när man tycker att man borde bli inlagd, att man skickas hem för tidigt från vårdavdelningen när man inte klarar sig hemma och att man inte får gå kvar på en specialistmottagning på grund av att antalet besök måste reduceras osv – och om man då vet att de klagomålen kan bli objektivt bedömda, så långt det går, skulle vi få ett mycket värdefullt underlag till hur vi skall fördela sjukvårdens och samhällets resurser.

Jag är medveten om att sanktionsmöjligheterna mot huvudmannen blir begränsade, men jag ser icke detta som det viktiga, utan fast mer att patienten kan få rätt och att vi får fram värdefulla fakta. Delar inte sjukvårdsministern den bedömningen?

Anf. 30 JOHAN BROHULT (nyd):

Fru talman! Ärade riksdagsledamöter! Det är inte så många här. Ärade åhörare! Det finns några stycken här. Jag tycker att det är en mycket viktig fråga som vi diskuterar. Det kan vara något för ansvarsnämnden och för förtroendenämnden att bedöma klagomål om bristande resurser. Frågan är om vi skall ha ett nytt organ eller om man i stället skall försöka få en bättre och mer lättöverskådlig sjukvård.

Att patienter skickas hem för tidigt och att klagomål kommer på grund av detta, är endast sådant som kommer att belasta läkare och sköterskor som är fast i ett organisatoriskt system som inte tillåter att man behåller patienterna på sjukhusen så länge som skulle ha varit indicerat. Jag har diskuterat detta flera gånger här i kammaren.

Grundproblemet är att sjukvården är kvantitativt otillräcklig. Jag vill däremot betona att den kvalitativt är mycket god och att personalen gör ett mycket bra arbete på sjukhusen. Ett annat problem är att otillräckligheten är ojämnt fördelad. Det kan gälla geografiskt, och den är också ojämnt fördelad inom olika indikationsområden. Vissa indikationsområden med starka företrädare har fått mer resurser än andra. Det behövs naturligtvis en kontroll, men det är ofta fel länkar i sjukvårdssystemet som blir angripna då något äger rum som inte borde äga rum. Jag tycker att vi i stället skall se över systemet.

Jag anser att systemets fel är det dubbla huvudmannaskapet där ingen känner totalansvar. Det har vi diskuterat. Landstingsmonopolet har vi också diskuterat. Vi har också diskuterat avsaknaden av den fria etableringsrätten

för läkare. Den producentberoende sjukvården borde ersättas av en producentoberoende sjukvård.

Fru talman! Jag vill här lämna några förslag. Det är förslag som överensstämmer med regeringsförklaringen – bara en sådan sak. Det är förslag som förbättrar sjukvården. Det är förslag som inte kostar några pengar, utan tvärtom skapar pengar. Det är förslag där åtgärderna är lätta att kontrollera när det gäller kvalitet, tillgänglighet för patienten till sjukvården och efterlevnad av bestämmelserna. Det är slutligen förslag som kommer att skapa en del arbetstillfällen för bl.a. byggnadsarbetare. De har ju problem med arbetslöshet nu.

Låt mig då nämna några förslag. Det första är att man skall avskaffa det dubbla huvudmannaskapet. Här är ÄDEL-reformen ett steg i rätt riktning, men den räcker inte. Om vi har en huvudman är verksamheten mycket lättare att kontrollera. Då ligger ansvaret på en huvudman.

Jag tycker också att vi skall avskaffa landstingsmonopolet, precis som det står i regeringsförklaringen. En etableringsfrihet för läkare gör att vi skulle kunna använda sjukhusets resurser effektivare. En del av den privatsjukvård som bedrivs utanför sjukhusen kunde då bedrivas inom sjukhusen. Då kunde man göra operationer och ha mottagningsverksamhet där så var möjligt. Då skulle vi få mycket bättre faciliteter och man skulle utnyttja optimal teknik. Det skulle vara lättare att kontrollera, eftersom all verksamhet skulle äga rum på sjukhusen. Sjukhuset skulle tjäna pengar, och dessa pengar skulle naturligtvis solidariskt användas för att gagna produktionen, dvs. till att producera bra sjukvård.

Nästa förslag är att göra sjukvården producentoberoende. Det har jag talat om förut, men droppen får urholka stenen. Rollen som finansiär och producent bör skiljas åt. Detta bygger på ett nationellt försäkringssystem. Då vill jag försiktigtvis än en gång påpeka att det inte är USA som jag tittar på, utan vi skall kanske titta på den holländska modellen. Här kommer husläkarsystemet naturligt in. Det kommer naturligtvis att kosta läkarresurser och därmed pengar. Därför är det viktigt att vi inte genomför husläkarsystemet förrän vi har tillräckligt med doktorer. Jag är övertygad om att vi kan ha det inom ett par år. Kostnaderna för dessa försäkringssystem skall naturligtvis delas solidariskt, dvs. efter ekonomisk förmåga. Personer som inte har någon ekonomisk förmåga alls skall ändå solidariskt omfattas av försäkringssystemet.

Fru talman! Slutligen gäller det fri etablering av ålderdomshem. Det har ansetts vara omoraliskt att tjäna pengar på åldringar, precis som det är omoraliskt att tjäna pengar på små barn. Men sjukvården blir faktiskt mycket billigare om man avlastar den genom att ha effektiva ålderdomshem. Det handlar också om servicehus och annat. Det finns en objektiv utredning från Institutet för hälso- och sjukvårdsekonomi, och jag har försökt att visa kurvor på detta för några månader sedan. Där visas det klart att man tjänar minst 100 000 kr. per patient av en typisk art. Detta är kombinerat med att vården blir mycket bättre.

Vi skall naturligtvis också bygga ålderdomshem i offentlig regi. Då kan vi kapa en del av arbetslösheten och samtidigt gagna sjukvården. Då konkurre-

rar offentlig sjukvård och privata ålderdomshem. Men de samarbetar också solidariskt och kontrolleras effektivt. Samma krav skall gälla för båda.

Anf. 31 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Den interpellation som nu är föremål för behandling behandlar ett speciellt problem. Skall vi ha ytterligare organ eller institutioner för att övervaka att vi har tillräckligt med resurser inom sjukvården i vårt land? Den frågan har Pontus Wiklund i huvudsak uppehållit sig vid i sin kommentar till mitt svar.

Johan Brohult har mera gått in på en av honom, och kanske många andra, önskad reform inom sjukvårdssystemet i dess helhet syftande till att resurserna skulle kunna användas på ett bättre sätt, om jag tolkade honom rätt.

Låt mig till en början slå fast att hela ramen för vår diskussion är den generella välfärdspolitiken. Jag noterar med tillfredsställelse att Johan Brohult ansluter sig till den genom att förespråka en finansiering som i huvudsak är likartad med den vi har i dag, dvs. att finansieringen är obligatorisk och att den tas ut efter ekonomisk bärkraft. Sedan kan vi organisera denna finansiering på olika sätt, antingen som landstingsskatt, kommunalskatt, en obligatorisk sjukförsäkringsavgift etc. Det viktiga är inte namnet på det hela, utan de grundläggande principerna bakom.

Inom ramen för denna generella välfärdspolitik har vi i vårt land valt en decentraliserad modell när det gäller ansvaret för sjukvården. Det har förlagts ut till de olika regionerna via de svenska landstingen och de landstingsfria kommunerna. Det går förstås att välja andra modeller. I Storbritannien har man haft ett sjukvårdsförsäkringssystem liknande vårt med mycket av produktionen i offentlig regi, men man har också koncentrerat beslutskapaciteten till huvudstaden i stället för att sprida den ut över landet.

Min grundläggande uppfattning är att man naturligtvis skall ha statlig tillsyn när det gäller kontrollen av systemet. Jag har nämnt det i mitt svar. Socialstyrelsen skall ägna sig åt den typen av uppgifter. Vi har byggt ut den på senare år med de regionala enheterna. Dessa har nog större möjlighet att hålla reda på vad som händer och sker i landet än om vi koncentrerar det till Östermalm i Stockholm. Socialstyrelsen har ju mer gått in för det man kallar aktiv uppföljning i olika sammanhang. Jag tror Pontus Wiklund nämnde det också.

Dessutom finns det ett antal andra organ som jag har nämnt i mitt svar. Frågan är egentligen om vi förutom dessa och förutom den demokratiska debatten och de allmänna valen, där medborgarna kan ta ställning till om man har gjort rätt eller fel i de olika landstingen, skall ha ett extra organ som skall bedöma om det finns tillräckligt med resurser i de konkreta fallen. Enligt min mening bör man inte ha det. Där skiljer Pontus Wiklund och jag oss åt.

Jag tycker att man bör bygga vidare på de organ som finns och att vi svårligen, skulle jag vilja säga, skulle kunna ha ett nationellt organ som gick in och sade att resurserna inom den och den specialiteten är alldeles för små, utöver det som socialstyrelsen förstås gör i de konkreta fallen. Socialstyrelsen kan ju inom ramen för sin arbetsuppgift konstatera att otillräckliga re-

surser – eller vad det nu är – gör att en verksamhet sköts för dåligt. Detta leder nästan alltid till rättelse i det konkreta fallet.

Om jag så använder den resterande delen av mitt utrymme till att kommentera Johan Brohults synpunkter, även om de ligger något vid sidan av interpellationen, vill jag säga att vi under kommande år säkert kommer att diskutera frågan om det dubbla huvudmannaskapet. Jag vill bara peka på att om man gör som Johan Brohult säger och som jag tror att hans parti föreslår, så innebär det förstås att sjukhus av typen Södersjukhuset eller Karolinska sjukhuset eller sjukhuset i Eskilstuna kommer att få drivas inte av *en* kommun utan sannolikt av ett antal kommuner i någon form av kommunalförbund.

Så avskaffande av det man kallar det dubbla huvudmannaskapet inom sjukvården leder sannolikt till att vi får, som i vårt östra grannland, en stor mängd kommunalförbund som bedriver verksamheter som är för stora för att kunna handhas av en enstaka kommun. Självfallet kan de allra största kommunerna i landet – Stockholm, Göteborg och Malmö – driva akutsjukhus, men det är nog inte så väldigt många fler som ensamma kan göra det.

Det man bör diskutera är förstås om detta leder till ett bättre resultat för patienterna, till bättre insyn för medborgarna, till större möjlighet att utkräva ansvar etc. De frågorna har jag tidigare, innan jag fick mitt nuvarande uppdrag, kommenterat i olika sammanhang och är givetvis fullt beredd att fortsätta att diskutera dem.

På flera punkter är vi överens, t.ex. om önskemålet att få etableringsfrihet. Regeringen arbetar på detta. Som alla vet arbetar vi också på att försöka införa ett husläkarsystem, m.m. Parallellt med att det naturligtvis skall finnas en god tillsyn, möjligheter att klaga, en bra patientförsäkring etc. skall det genomföras en mängd reformer inom sjukvården, men dem har jag presenterat i olika andra sammanhang.

Anf. 32 PONTUS WIKLUND (kds):

Fru talman! Låt mig först säga till Johan Brohult att visst ligger det mycket i vad han säger om att avskaffa dubbla huvudmannaskap osv. Men vi är inte framme där än. Det är bra direktiv, tycker jag, som har givits till den utredning vi tidigare har talat om. Men även när vi har uppnått många av de saker som Johan Brohult tagit upp kommer vi att behöva instrument för att anpassa sjukvårdsapparaten till kundernas önskemål och behov. Jag tror att det jag föreslår är ett viktigt sådant instrument, om det används på rätt sätt.

Jag konstaterar att sjukvårdsministern gav en liten öppning, när han sade att vi skall bygga vidare på de kontrollorgan som vi redan har, och då vill jag utveckla mina tankar ytterligare här.

Riksförsäkringsverket har i sitt remissyttrande över tillsynsutredningens betänkande betonat hur viktig tillsynsverksamheten inom sjukvården är och framför allt kommer att bli – och måste bli. Tillsynen måste utvidgas och förstärkas, framför allt verksamhetstillsynen som inte alls är utvecklad och aldrig har varit det.

Eftersom det är ett starkt samband mellan verksamhetens och individernas problem, tycker riksförsäkringsverket att tillsynen skall samordnas. Man

yrkar också på att det bör finnas en sanktionsmöjlighet mot producenter av sjukvård.

Socialstyrelsen har i sitt remissyttrande över samma utredning anfört i stort sett samma synpunkter. Socialstyrelsen berättar att man i sin tillsynsroll alltmer ägnar uppmärksamhet åt grundläggande orsaker till missförhållanden, med andra ord systemfel.

Även socialstyrelsen efterlyser möjligheten att sätta större press på ansvariga beslutsfattare, och man vill i framtiden jämställa sig med arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen och alltså kunna förelägga vite.

Jag tar upp det här som tecken på att det hos socialstyrelsen kan finnas en beredskap att utvidga sitt tillsynsansvar. Varför inte ålägga socialstyrelsen att ta upp enskilda personers klagomål på utebliven vård eller vård på för låg nivå, på grund av bristande resurser, då någon sjukvårdsanställd inte kan göras ansvarig, och objektivt bedöma och registrera och redovisa detta och kanske också få sanktionsmöjlighet?

Det här skulle kunna användas som ett av flera underlag – men ett viktigt underlag – för organisation och resursfördelning i framtiden. Delar inte sjukvårdsministern den uppfattningen?

Anf. 33 JOHAN BROHULT (nyd):

Fru talman! Jag vill bara framhålla att min önskelista, som delvis överensstämmer med många av de uppfattningar som framförts här, faktiskt innehåller sådant som gör det lättare att utöva kontroll.

Här är det då fråga om hur pass snabbt det går. Om ett allmänt sjukförsäkringssystem införs, kommer kontrollorganisationen att ligga inbyggd i detta, precis som i alla försäkringssystem. Men om det dröjer väldigt lång tid, håller jag med Pontus Wiklund om att då kanske det behövs ett extra kontrollsystem.

Då är det väldigt viktigt, som Pontus Wiklund framhåller, att sjukvårdspersonalen inte skall hållas ansvarig för att man inte behåller patienterna på akutsjukhusen, för då hamnar sjukhuspersonalen i kläm mellan olika uppfattningar från etablissemangets sida. Jag måste ta bestämt avstånd ifrån att ett nytt kontrollsystem skulle få den funktionen.

Jag tycker att socialstyrelsen som kontrollorgan är alldeles utmärkt, och om vi kan få de åtgärder som jag har talat om implementerade ganska snabbt, tycker jag att under en övergångstid skulle den kontrollfunktion som socialstyrelsen har kunna räcka till.

Anf. 34 MARGIT GENNSER (m):

Fru talman! Det har varit intressant att höra den här diskussionen. Tillsammans med socialförsäkringsutskottets ordförande Gullan Lindblad har jag ett förflutet när det gäller förtroendenämnderna. Vi ville avskaffa dem. Vi ansåg att kontrollinstrument där det egentligen inte finns sanktionsmöjligheter – och när det redan finns andra kontrollsystem – inte är särskilt lyckade.

Sedan låg det en mycket större sak under vårt ställningstagande också, och det är precis den som Johan Brohult har berört här. Man måste göra om sy-

stemet så att det blir mer självkontrollerande, och då behövs inte någon sorts administrativa "konfliktutjämnare", när resurserna inte är tillräckliga.

Jag tror att information skall föras upp till beslutsfattarna på ett annat sätt. Kan vi se till att de som verkligen är verksamma i vården också blir beslutsfattare på ett mera aktivt sätt, tror jag att de brister som Pontus Wiklund talade om skulle försvinna.

Så jag skulle vilja säga att jag tycker att det är olyckligt att regeringen lägger fram förslag om att permanenta förtroendenämnderna nu, samtidigt som vi håller på att utreda de verkligt stora problemen inom sjukvården. Det är tyvärr så att har man inrättat ett organ, kommer det sedan att finnas väldigt många som försvarar det, även om det sannolikt blir ganska onödigt.

Sedan finns det en aspekt till som jag skulle vilja ta upp, och det är vårt närmande till EG. Det kommer att betyda väldigt mycket på rättssidan. Vi kommer sannolikt att få en litet annan inställning till skadestånd och skadeståndsrätt i Sverige än vi har nu. Inte så att jag tror att vi får den sjukliga konstruktion som man har i USA, men vi kommer sannolikt att närma oss vad man har på kontinenten och i Storbritannien.

Det påverkar också kontrollsystemet men på ett annat sätt och i en annan dimension. Därför hade jag velat att vi skulle ta det här litet lugnt och se till att göra det stora arbetet först. Sedan kunde vi klara av de små detaljerna.

Anf. 35 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Låt mig börja med det som sades sist. Regeringen har gjort bedömningen att det inte är rimligt att år efter år, som har skett under hela 1980-talet, ha förtroendenämnderna som ett slags försöksverksamhet. Dessutom har tillkommit nödvändigheten av att lagreglera förhållandet vad gäller motsvarande möjligheter inom kommunerna i samband med ÄDEL-reformen vid årsskiftet. Ett förslag har utarbetats, och jag räknar med att det kommer att läggas på riksdagens bord nästa torsdag. Det behandlades av regeringen häromdagen.

Frågan är vilka organ man skall ha. Man kan diskutera det. Jag har för min del gjort bedömningen att det är värdefullt för svensk sjukvård att vi har en statlig tillsynsmyndighet, att man inrättar regionala enheter och att det finns en hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd för de fall där det förekommit något klandervärt, oavsett om det är av oaktsamhet eller uppsåtligt. Det gäller också den patientförsäkring som vi har haft sedan mitten av 1970-talet, som gör det möjligt att få ersättning i de många fall där personer lidit skada och det inte varit fråga om något uppsåt eller grov oaktsamhet. Till detta kommer det som jag har nämnt några gånger, nämligen den allmänna demokratiska debatten, möjligheten för partierna att vid allmänna val framföra uppfattningar om hur mycket man skall satsa på sjukvården och var man skall göra det. Medborgarna har möjligheten att rösta på de partier de tycker har de bästa förslagen. Till detta lägger vi nu på senare år glädjande nog en alltmer ökande valfrihet för den enskilde patienten, större möjligheter att välja verksamheter man tycker är bra och att välja bort verksamheter man tycker är mindre bra.

Jag skall inte i dag ta upp den diskussion som Margit Gennser antydde om skadeståndsrätten i framtiden. Under alla förhållanden delar jag hennes

uppfattning på en punkt, nämligen att det vore olyckligt om vi i Sverige gick mot en situation som den Förenta staterna befinner sig i för närvarande när det gäller skadeståndsrätten. Där ägnas mycket stora resurser åt tvister om huruvida skadestånd skall utdömas eller inte. En hel del pengar som skulle kunna användas inom sjukvården används i stället till advokatarvoden vid konflikter.

Johan Brohult menar, om jag förstår honom rätt, att man med ett försäkringssystem automatiskt skulle lösa alla kontrollproblem. Det tror jag inte är fallet. Alla verksamheter av detta slag, oavsett om de organiseras som försäkringssystem eller finansieras via kommuner och landsting, kommer att kräva någon form av kontroll. De många skandalerna i exempelvis Förenta staterna inom reell vårdverksamhet visar att det inte är någon automatik i detta. Nu senast har vi fått rapporter från psykiatriska hem i bl.a. Texas. De exemplen visar att det inte är någon automatik i detta, att ett försäkringssystem skulle leda till kontroll, medan ett system av den svenska typen inte skulle kunna klara av detta.

Johan Brohult snuddar också vid en annan fråga som ofta har varit uppe i samhällsdebatten, inte minst hos personalen inom sjukvården. Det gäller uppfattningen att sjukvårdspersonalen inte alltid skulle vara ansvarig för om patienter skickas hem eller hur verksamheten bedrivs. Under mina år som landstingspolitiker har jag mött den uppfattningen i diskussioner med personalen. Man har gärna velat att det skulle vara på det viset. Jag tror inte att man kan vidhålla en sådan uppfattning någon längre stund. Personalen har inflytande över mycket av den verksamhet som bedrivs, inte minst den personalgrupp som Johan Brohult själv har anknytning till, nämligen den svenska läkarkåren. Det finns få i Sverige som har så stort inflytande över hur arbetet läggs upp över huvud taget som de som är verksamma som t.ex. klinikchefer. De stora resurser som satsas på svensk sjukvård kan användas på olika sätt. Såväl politiker som andra har inflytande över detta.

Till sist vill jag säga till Pontus Wiklund att vi är överens om att tillsynsverksamheten kommer att behöva byggas ut. Regeringen skall på grundval av den remissomgång som har varit ta ställning till på vilket sätt detta skall ske. Jag tror också att det förhållandet att vi glädjande nog kommer att få fler producenter inom vårdområdet under 1990-talet i vissa avseenden kan öka behovet av tillsyn. Det skall vi försöka tillgodose på olika sätt. Men i den huvudfråga som Pontus Wiklund har väckt i interpellationen har jag en avvikande mening, nämligen när det gäller om man skulle ha ett särskilt statligt organ som i konkreta enskilda fall bedömde om resurserna skulle vara större eller mindre.

Anf. 36 PONTUS WIKLUND (kds):

Fru talman! Jag delar i viss mån Margit Gennsers inställning till förtroendenämnderna. Den uppfattningen har jag haft i alla år – jag har också varit tveksam. Jag har i många år suttit med i en styrelse som fick yttra sig över förtroendenämnderna, och vi hade långa diskussioner. Jag vet också att de kom till på förslag av socialstyrelsen och hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd förslag. Dessa organ hade så många ärenden som de tyckte att de inte

var kompetenta att sköta. De ärendena skulle då hänföras till förtroendenämnderna.

Jag tror att förtroendenämnderna nu har fått en roll som är värdefull. Vissa av klagomålen beror onekligen på bristande information eller svårigheter med kontakt. Där kan de fullgöra en bra uppgift. Dessutom har förtroendenämnderna nu fått större områden att bevaka, nya uppgifter. Det gör att det kan vara rimligt att de finns kvar.

Beträffande kontrollorgan i övrigt inom sjukvården är jag också nöjd med det som finns och görs. Dessutom har vi den fördelen att vi i svensk sjukvård, inne i sjukvårdsapparaten, av tradition har haft mycket höga ambitioner. Det har gjort att problemen har varit relativt små, jämfört med i många andra länder.

Precis som sjukvårdsministern säger, tror jag också att framtidens sjukvård kommer att kräva mer av kontroll, inte minst sjukvård av den modell som Johan Brohult skisserade, om det nu skulle bli en sådan modell. Det kommer att krävas utvidgade kontrollfunktioner och även möjligheter att sätta in sanktioner mot den som inte följer intentionerna i våra lagar och politiska beslut, inte bara inom den medicinska delen.

Jag ser hoppfullt på att vi skall bygga ut detta. Vi skall inte göra byråkrati av det. Jag tycker att det är viktigt att peka på den lucka som finns i dag. Vi skulle alla ha glädje av om vi täppte till den. Det behövs inte ett nytt organ. Det är vad jag har pekat på. Vi skulle kunna utvidga socialstyrelsens ansvar i detta läge. Det vore det enklaste. Jag har förhört mig om de möjligheterna, och det finns positiva röster för detta. Vi skall inte ha ny byråkrati, utan ett utvidgat ansvar för socialstyrelsen.

I går fick vi höra att långtidsutredningen anser att vården och omsorgen kan och bör öka i omfattning, men att man då förordar kompletterande finansieringsvägar. Om vi får större resurser kommer de problem som jag har tagit upp att minska.

Jag har tidigare nämnt hur tacksam jag är för att vi i den utredning som nu kommer i gång skall finna vägar att stärka patientens ställning. Det kommer att minska problemen. Men det är synd att vi inte använder det instrument jag pekar på. Vi får då ett värdefullt tillskott till det i själva verket svaga planeringsunderlag man måste arbeta med när man drar upp riktlinjer för framtidens sjukvård.

Fru talman! Låt mig säga att detta betyder mycket för de svagaste patienterna, de med svag autonomi som har sjukdomar i den grå skalan.

Anf. 37 MARGIT GENNSER (m):

Fru talman! Det var intressant att höra vad Pontus Wiklund sade. Förtroendenämnderna kom egentligen som ett svar på vissa symtom på problem inom sjukvården. Det har varit fråga om en symtombehandling. Man har inte gått in på orsakerna. Det är också vad Johan Brohult har framhållit här.

Om vi hade kunnat börja om från början hade jag hellre sett att ansvaret vidgats för socialstyrelsen och särskilt den regionala organisationen och att vi gjort de stora systemförändringarna. Sedan måste man ha någon form av kontrollorgan. Då hade man kunnat se efter hur det skulle struktureras i det nya systemet. Nu får man en ny utväxt, som har en konstig roll. Det kommer

att leda till problem i framtiden. Det var det jag påpekade. De problemen var kanske i och för sig redan skapade när man inledde försöksverksamheten. Jag har alltid tyckt att det har varit fel att ha försöksverksamhet med organisatoriska lösningar. Det är möjligt att det här finns juridiska aspekter som man måste ta hänsyn till. Jag beklagar det i så fall.

Jag brukar alltid tala historia, gå tillbaka till hur system kommer till. Man skall komma ihåg att USA:s försäkringssystem på vårdområdet bildades på grund av ett misstag. Man fick stora problem, egentligen beroende på att man hade lönekontroll. Försäkringar innebar det enklaste sättet för företagen att fuska. De gav folk sjukförsäkringar. Man fick ett försäkringssystem som blev litet felaktigt.

Detta späddes på av den federala makten, som gav Blue Shield- och Blue Cross-systemen monopol.

Låt oss alltså inte dra några generella slutsatser beträffande försäkringssystem på grundval av att man har gjort vissa historiska misstag i USA.

Anf. 38 JOHAN BROHULT (nyd):

Fru talman! Också jag vill kommentera dessa försäkringssystem och framhålla att jag inte anser att försäkringssystemen är självkontrollerande. Vad jag har sagt är att jag till skillnad från Pontus Wiklund tror att de är lättare att kontrollera än den gängse sjukvården. Det beror på att dessa försäkringssystem skall bygga på en producentoberoende sjukvård, där rollerna som producent och finansiär skiljs åt. Därför får patienten i dessa system en starkare ställning.

USA nämndes igen, och jag vill än en gång framhålla att jag bestämt tar avstånd från den typ av försäkringssystem som där finns. Beträffande USA kan jag berätta det senaste, en skräckhistoria om en läkare som blivit anmäld många gånger, till en kostnad av några miljoner dollar varje gång. Han felbehandlade då sig själv och anmälde sig själv med krav på några miljoner dollar för att han hade blivit felbehandlad. Han fick rätt och han fick några miljoner dollar.

Sådant skall vi inte ha hit. Tro inte att jag står för detta!

Vidare menade Bo Könberg att jag kanske pratade i egen sak när jag tyckte att läkarna blir för mycket kontrollerade. Jag vill med anledning av det säga att vi läkare naturligtvis skall kontrolleras, men att jag känner att vi ibland är litet orättvist utsatta i ett system där vi skulle vilja ta hand om patienten på ett bättre sätt än vad vi har möjlighet till.

Jag har i min hand ett papper med en skiss av en kurva, vilket jag inte kan visa för kammaren men som de som är nära talarstolen kan se. På skissen anges dels ett antal patienter som skall skickas hem, dels ett antal patienter som definitivt skall läggas in. Dessutom finns där en gråzon bestående av patienter som kunde skickas hem, men som också kunde läggas in.

Många som befinner sig i gråzonen kan säga sig att de naturligtvis borde ha blivit inlagda. Mot detta kan sägas att det inte finns möjlighet att lägga in alla patienter i gråzonen – det är kanske 100 personer. Men i det enstaka fallet kan det inte bevisas att det inte fanns en plats på sjukhuset för just den aktuella patienten. Då kan jag utpekas, och det tycker jag är orättvist.

Jag vill gärna bli kontrollerad, men jag vill bli kontrollerad på ett sjyst sätt.

Jag tackar Margit Gennser för att hon säger att jag har framhållit att det här gäller en symtomatisk företeelse. Det är fråga om symtomen, men vi skall angripa orsaken. Sjukvården är bra, men i vissa fall är den kvantitativt otillräcklig, och låt oss då arbeta med den frågan.

Talmannen anmälde att Pontus Wiklund anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 39 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Med anledning av Johan Brohults förevisning av en skiss i A 4-format för oss som närmast är inblandade i debatten kom jag att tänka på Hasse Alfredsons klassiska sketch om ringaren, där de som var närmast intresserade av frågan kunde samlas i predikstolen. I dag underlättades förevisningen av att vi inte är så många.

Jag kommenterade inte Johan Brohult för att han talade i egen sak utan mera på temat att det enligt min mening blir en litet steril debatt inom svensk sjukvård, om man mellan dem som fattar beslut om den totala resursfördelningen, politikerna, och personalen får ett ställningskrig, där den ena påstår att den andre har fel. Det var det som jag menade med mitt föregående inlägg på denna punkt.

Jag har inte heller hävdat att vare sig Johan Brohult eller Margit Gennser skulle vara anhängare av det amerikanska systemet. Jag vet sedan tidigare att Margit Gennser inte är det, och Johan Brohult har försäkrat att han är för en politik som innebär att vi skall fortsätta att ha ett obligatoriskt system för sjukvård i Sverige och att avgifterna inte skall tas ut efter inkomst utan efter risk. Jag tror honom när han säger detta.

Jag nämnde det amerikanska exemplet för att bevisa bara en enda sak, nämligen att det inte är givet att försäkringssystem leder till en bra kontroll.

Margit Gennser framhöll att man inte skulle dra några generella slutsatser från det amerikanska exemplet. Hon karakteriserade det som har hänt i USA som ett historiskt misstag, och det är lätt att hålla med om det. Det har också lett till att man har kvar ett system som inte är obligatoriskt.

Förenta Staterna är det enda industrialiserade land som inte har valt en obligatorisk modell. Man kan av detta dra några slutsatser. Man kan för det första göra den självklara iakttagelsen att inte alla är med i systemet. Många tiotals miljoner hamnar utanför sjukförsäkringssystemet. För det andra tycks ett frivilligt sjukförsäkringssystem inte vara en garanti för låga kostnader, eftersom Förenta Staterna är det land i världen som lägger ned den största andelen av sina gemensamma resurser på sjukvården.

Däremot vill jag inte från detta exempel dra slutsatser om försäkringssystem som är obligatoriska. Den diskussionen får vi föra på en helt annan och riktigare bas.

Fru talman! Eftersom jag har möjlighet att avsluta diskussionen vill jag notera att jag tycker att det var bra att den togs upp. Det är en viktig fråga som har ställts av Pontus Wiklund, nämligen hur vi ser till att det finns hyggligt med resurser i svensk sjukvård och att pengarna används på ett bra sätt. Jag har dock haft en från Pontus Wiklund avvikande mening vad gäller metoderna för att komma dit. Debatten om att dela ut långtgående befogenheter

till något statligt organ för att gå in i konkreta fall och tala om att resurserna inte räcker får vi kanske anledning att fortsätta.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1991/92:112 och 114 till skatteutskottet
1991/92:160 till bostadsutskottet

Motionerna
1991/92:Sf26–Sf30 till socialförsäkringsutskottet
1991/92:A13–A15 till arbetsmarknadsutskottet

8 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Proposition
1991/92:126 Ändrade tillståndsregler för personaladministrativa personregister

Konstitutionsutskottets betänkande
1991/92:KU28 Kungl. hov- och slottsstaterna

Skatteutskottets betänkande
1991/92:SkU23 Ändringar i 19 § kommunalskattelagen

Justitieutskottets betänkanden
1991/92:JuU7 Sexuella övergrepp mot barn, m.m.
1991/92:JuU13 Anslag till justitiedepartementet m.m.
1991/92:JuU14 Anslag till justitiekanslern
1991/92:JuU15 Anslag till Svensk författningssamling m.m.
1991/92:JuU16 Anslag till åklagarväsendet

Lagutskottets betänkanden
1991/92:LU20 Anslag till patentverket m.m
1991/92:LU21 Anslag till kronofogdemyndigheterna
1991/92:LU22 Anslag till bokföringsnämnden, m.m.
1991/92:LU23 Ekonomiska föreningar, m.m.

Utrikesutskottets betänkanden
1991/92:UU9 Verksamheten inom Europarådet
1991/92:UU10 Nordiskt samarbete
1991/92:UU14 Vissa anslag m.m. inom utrikesdepartementets område

Socialutskottets betänkande
1991/92:SoU14 Kompensation till ensamföräldrar med anledning av slopad skattereduktion

Trafikutskottets betänkande
1991/92:TU12 Köp av persontrafik

Näringsutskottets betänkanden
1991/92:NU17 Statliga företag
1991/92:NU18 Mineralförsörjning

Arbetsmarknadsutskottets betänkande
1991/92:AU10 Uppsägning av ILO-konvention nr 96 angående avgiftskrävande arbetsförmedlingsbyråer

9 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställts

den 19 mars

1991/92:145 av *Gudrun Schyman* (v) till socialministern om de hemlösas situation:

"Det finns mer än 5 000 hemlösa i Stockholm i dag. 1 100 av dem är kvinnor och över 500 är uteliggare. Hjälp oss att ge dem en tallrik soppa, en smörgås och någonstans att sova."

Denna uppmaning riktar Stadsmissionen till allmänheten genom annonser i dagspressen. Välfärdssystemet håller på att braka ihop och "soppköks"-filosofin kommer åter till heders, i välfärdslandet Sverige, år 1992, med en borgerlig regering som satt upp "valfrihetsrevolution" på den politiska dagordningen! För mig är det en skam att inte alla människor kan garanteras tak över huvudet och mat för dagen utan måste vara beroende av allmänhetens allmosor.

De hemlösas situation har uppmärksammats av riksdagens socialutskott under många år, genom enskilda motioner från olika partier och i skrivningar riktade till regeringen i olika betänkanden.

I betänkandet 1989/90:SoU14 kan man läsa "– – – Utskottet anförde bl.a. att det delade motionärernas uppfattning om att det är ovärdigt ett välfärdssamhälle att människor står helt utan bostad och att det också strider mot syftet i vår sociallagstiftning." – – – "Utskottet delade motionärernas uppfattning att det behövs ett starkare engagemang från bostadsmarknadens parter beträffande missbrukarnas svårigheter att få en egen bostad och såg med tillfredsställelse att socialstyrelsen avsåg att ta initiativ till överläggningar med parterna."

I betänkande 1991/92:SoU2 kan man läsa: "Utskottet har vid ett flertal tillfällen uttryckt sin oro över situationen med de många bostadslösa i sam-

hället. Det rådande förhållandet är enligt utskottets mening oacceptabelt." – – – "Utskottet noterar i sammanhanget att den nya regeringen i regeringsförklaringen uttalat att bostadspolitiken skall inriktas på att alla skall ha möjlighet till en bra bostad till ett rimligt pris."

Mot bakgrund av ovanstående vill jag ställa följande frågor:

1. Delar socialministern socialutskottets uppfattning att dagens situation, med ett ökat antal hemlösa, strider mot syftet i vår sociallagstiftning?
2. Om svaret på frågan är ja, vad tänker då socialministern göra för att rätta till situationen?

1991/92:146 av *Eva Zetterberg* (v) till socialministern om narkotikamissbruket bland invandrare:

I januari 1992 redovisade socialtjänsten i Stockholm en pilotstudie över missbrukare som uppehöll sig kring Sergels Torg i Stockholm. Studien omfattade en grupp missbrukare som utvalts att vara så representativ som möjligt för missbrukare som hade för vana att besöka platsen.

Studien visar att det finns ett relativt stort antal invandrare som inte nås av den nuvarande narkotikavårdens verksamhet. Inom denna grupp finns en betydande användning av heroin, delvis i form av rökning, men i ökande grad också i form av injicering.

Den som har gjort studien, Abit Dundar, anser att invandrarnas narkotikaproblem har en grogrund och förvärras på flyktingförläggningarna. Sysslolösheten och de långa väntetiderna kan antas vara en del av problembilden.

Jag vill med anledning av ovanstående fråga socialministern:

1. Vad avser regeringen vidta för åtgärder för att förhindra spridningen av narkotika på våra flyktingförläggningar?
2. På vilket sätt avser regeringen förbättra behandlingsmöjligheterna för invandrare med narkotikaproblem?
3. Planerar regeringen att i detta sammanhang ta några kontakter med invandrarorganisationerna?

1991/92:147 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till statsrådet Ulf Dinkelspiel om den framtida utrikeshandeln om Sverige står utanför EG:

– EG klarar sig utan Sverige, men Sverige klarar sig inte utan EG!

Tyvärr har EG-debatten i stort handlat om överstatlighet, ministerråd och annat som för många medborgare ter sig både tekniskt och svårbegripligt. De praktiska konsekvenserna för Sveriges del om vi inte går med i EG har inte varit framträdande i debatten.

EG är en sammanslutning – på gott och ont – av olika länder där man givetvis i första hand kommer att se till de egna medlemmarnas intressen. Att EG skulle gynnsamt särbehandla och bibehålla fördelaktiga avtal med ett land som inte är medlem är orealistiskt.

Svenska folkets välstånd beror till stor del på vår handel med EG-länderna. Om vi beslutar oss för att inte bli medlemmar i EG måste vi samtidigt acceptera betydande svårigheter för exporten till EG. Den marknad vi då

förlorar kommer att leda till ett försämrat ekonomiskt och socialt välstånd för många i Sverige.

Hur påverkas Sveriges utrikeshandel och vilka strategier kan utvecklas i det fall vi inte blir medlemmar i den europeiska gemenskapen?

1991/92:148 av *Per Stenmarck* (m) till justitieministern om våldsbrottsligheten:

Under den senaste tiden har vi kunnat konstatera att ett antal grova brott har begåtts och att det inträffade har väckt uppmärksamhet över hela landet. Det har rört sig om människor som har blivit hänsynslöst dödade eller utsatta för grovt våld.

Vi har kunnat läsa hur de som har gjort sig skyldiga till dessa grova brott antingen har gått helt straffria eller har fått uppseendeväckande låga straff. Detta har med rätta gjort många människor utomordentligt upprörda.

Kung Carl XV:s valspråk, "land skall med lag byggas", måste fortfarande vara ett fundament för vår samhällsordning. För att brottslighet skall kunna bekämpas, måste lagarna vara väl förankrade i det allmänna rättsmedvetandet. Man måste känna det stöd för den allmänna rättsordningen, som följer av att den som bryter mot lagen får ett kännbart straff.

Allra allvarligast är brott mot andra människors liv, hälsa och frihet. Mot dessa brott måste samhällets reaktion vara stark. Det är också mot dessa brott som man kan finna stränga straff i 3 kap. brottsbalken.

Domar, som avkunnas av svenska domstolar, förmedlar ett viktigt budskap till allmänheten. De visar hur domstolarna tolkar och tillämpar lagen. Allmänheten får veta, genom straffets längd och rättens domskäl, hur allvarligt ett brott är.

Åklagare har offentligt uttalat sin irration över att domstolarna nästan regelmässigt, när det gäller denna typ av brott, frikänner eller utdömer straff i straffskalans nedre skikt.

När en dom innebär att en våldtäkt inte ger längre straff än två och ett halvt år om den sker relativt snabbt, undrar många om domstolen dömt rätt eller om lagen är fel enligt det allmänna rättsmedvetandet. Den som skjuter en medtrafikant för att denne kört om honom, döms till ett års fängelse. En rattfyllerist som kör ihjäl tre kvinnor får sex månader.

Det är inte minst mot denna bakgrund som allmänhetens kraftiga reaktion skall ses. Det finns få saker som skulle skada vårt rättssamhälle så svårt, som om allmänheten förlorar tilltron till vårt rättssystem, att staten inte klarar att upprätthålla ordningen och tryggheten och att domstolarna inte har ambitionen att hänsynslösa våldsbrott skall rendera straff i straffskalans övre skikt.

Förutom allmänhetens uppfattning, måste man också ta hänsyn till hur den dömde själv uppfattar domen. En dom i straffskalans lägre skikt kan inte gärna uppfattas på annat sätt, än att rätten inte anser brottet särskilt allvarligt. Är detta det budskap som samhället vill förmedla till den skyldige?

I vårt rättssystem är det en grundläggande tanke, att den styrande och den dömande makten skall vara skilda från varandra. Detta begränsar möjligheterna att "ta domstolarna i örat", ett krav som annars har framförts. För nu är måttet rågat!

Avser justitieministern föreslå straffskärpningar i brottsbalken för att våldsbrottslingar i fortsättningen skall dömas till straff som står i rimlig proportion till de begångna brotten?

1991/92:149 av *Kenneth Lantz* (kds) till statsrådet Bo Könberg om vårdsektorn:

I kommunallagen 9:7 kan man utläsa "att ledningen måste kunna värdera vad man får ut av insatta resurser, inte bara att budgeterad ram hållits". Detta kräver en kontroll och uppföljning som skapar produktionsinsikt och i sin tur ger förutsättningar för prioriteringar mellan olika delar av produktionen.

Efterfrågan på sjukvård ökar samtidigt som kunskapsutvecklingen inom vårdområdet kan förväntas medföra att flera sjukdomstillstånd framgångsrikt behandlas, ofta med resurskrävande behandlingsmetoder. Kraven på att kunna göra väl underbyggda prioriteringar kommer framgent att bli allt större.

Det måste gå att värdera vad man får för pengarna, inte bara att i bästa fall konstatera att de räcker.

Jag vill mot denna bakgrund fråga statsrådet: Hur skall man annars kunna fördela begränsade resurser?

- Hur tänker regeringen agera så att vi skulle kunna få fram mätinstrument för att utvärdera vården?
- Skall primärvården i framtiden få resurserna för att sedan få möjlighet att köpa tjänster från länssjukvård eller annan vårdgivare?
- Hur kan vi öka produktionsinsikten och få en bättre uppföljning gentemot patienten?

1991/92:150 av *Gudrun Schyman* (v) till socialministern om kvalitetskraven inom sjukvården:

Privata sjukhus och operationskliniker har under de senaste åren vuxit upp som svampar ur jorden. Men den privata sjukvården är ett laglöst land där det inte finns regler – varken för hur en privat operationsklinik skall vara utrustad eller vilka ingrepp en läkare får eller inte får göra.

Den privata vården har vuxit ut alltför vildsint och liknar i dag rena Vilda Västern. Vi vet vilka höga krav den offentliga vården ställer på sin verksamhet, och kraven borde vara lika höga på den privata sidan, säger en läkare inom den privata vården.

– Det är ju märkligt att vi skall behöva begära kontroll, men myndigheterna och lagstiftningen har inte hängt med, de har inte förstått vad som händer inom den privata sjukvårdssektorn nu när den släpps fri, säger en annan.

Grundtanken i det nya sjukvårdssystemet är att patienten skall bli konsument, men hur skall man kunna vara en tuff och bra konsument när man inte vet vad det finns att välja på och när man inte vet vad som är bra eller dåligt, eller vilka krav man kan ställa? Någon varudeklarerad sjukvård finns inte i dag.

Patienterna måste lära sig att ställa de rätta frågorna och de rätta kraven

i förväg, *innan* de blir sjuka. Detta måste göras utifrån något annat än att annonserna är snygga och maten som serveras verkar god.

I de nya köp-säljsystem som nu raskt införs i allt fler landsting skall privata och offentliga kliniker konkurrera. Vårdens pengar läggs på primärvårdsområden eller särskilda beställarstyrelser som skall upphandla vård där de finner det billigast och bäst. Regeringens planer på ett nationellt sjukförsäkringssystem, där pengarna skall följa patienten, kan innebära en formlig explosion för privatvården. Det kan komma att bli slagsmål mellan offentligt och privat och mellan olika kliniker om skattebetalarnas pengar.

Det första jag vill veta som patient är om jag har rätt till sjukvård. Sedan vill jag försäkra mig om att sjukvården är bra. För att detta skall vara möjligt är det nödvändigt att utveckla kvalitetskontroller och metoder för kvalitetssäkring. Detta saknas i dag.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag ställa följande frågor:

1. Tänker regeringen ta några initiativ för att införa kvalitetskontroller och kvalitetssäkring inom sjukvården?
2. Tänker regeringen ta några initiativ vad gäller tillsynen av sjukvården så att patienternas rättssäkerhet och integritet skyddas i de nya "köp- och säljsystemen"?

1991/92:151 av *Bertil Danielsson* (m) till civilministern om regionindelningen av statliga myndigheter:

Många statliga myndigheter och verk har under senare år genomfört genomgripande organisatoriska förändringar. Inte minst gäller detta genom att regionindelning införts.

Denna utveckling omfattar såväl statliga myndigheter som affärsdrivande verk. Även andra organ genomgår en liknande omstrukturering.

Vägverket, televerket, banverket, skolverket, posten och SJ är på det regionala planet indelade i regioner med regionkontor. Sjukvården är indelad i sjukvårdsregioner. Till detta kan läggas att privata, näringslivs- och fackliga organisationer också i många fall har genomfört regionaliseringar. Såväl det militära försvaret som civilförsvaret är sedan länge indelat i försvarsområden.

Besluten om organisationsförändringar har i vissa fall tagits av riksdagen, i andra fall av berörd myndighet eller organisation. Länsstyrelserna har ännu inte genomgått någon indelningsändring.

Anmärkningsvärt är att de olika organens regionindelning sällan sammanfaller geografiskt. I sydöstra Sverige har ingen av de ovan nämnda organen samma geografiska indelning på regionplanet.

Detta förhållande gör att samarbetet mellan olika myndigheter försvåras. Länsstyrelserna, som har att bevaka frågor inom ett stort antal ämnesområden, har svårt att på ett effektivt sätt handlägga ärenden när de regionala organen är splittrade i många olika regioner. Handläggningstiderna blir långa och resurser förbrukas genom att kontakter måste tas med olika organ, som har sina regionkontor i olika städer.

Riksdagens beslut om samordnad länsförvaltning har redan förfelats genom att viktiga funktioner flyttats från resp. län till regionkontor i andra län.

I debatten om Sveriges framtida anslutning till EG framhålles ofta nödvändigheten av att större regioner än dagens län bildas. Härigenom skulle olika delar av landet bättre kunna hävda sig gentemot olika regioner inom EG.

Även om den statliga regionala indelningen kan ha betydelse inför EG-inträdet får detta inte övervärderas. Det är inte främst administrativa gränser som avgör vår förmåga att hävda oss i ett EG-perspektiv. Viktigare är att näringsgeografiskt likartade områden samverkar och uppträder enat. Denna målsättning är svår att uppnå genom den redan genomförda regionaliseringen av viktiga organ.

Länsindelningen är för närvarande föremål för förnyad utredning och övervägande. Det hävdas att de nuvarande länen är för små och att någon form av storlän måste bildas. Detta arbete försvåras genom den mängd regionindelningar, vilkas gränser inte sammanfaller, som redan etablerats.

Det är en brist och ett allvarligt hinder för en länsindelningsreform och för effektiv samverkan mellan myndigheter och andra organ att en långtgående och splittrad regionindelning redan genomförts.

Med hänvisning till vad som ovan anförts vill jag till statsrådet Davidson ställa följande frågor:

1. Har regeringen gjort några övergripande bedömningar av de sammanlagda effekter som de ovan beskrivna regionindelningarna medför för samverkan och samarbete med länsstyrelserna och andra organ?
2. På vilket sätt påverkar den splittrade regionindelningen arbetet med en länsindelningsreform?
3. Avser regeringen att inför EG-anslutningen verka för att statliga myndigheter och affärsdrivande verk på regionnivå får enhetlig indelning med inriktningen att hålla samman näringspolitiskt likartade områden?

1991/92:152 av *Maud Björnemalm* (s) till kulturministern om förvar av barn enligt utlänningslagen:

I den lagrådsremiss om ändring i utlänningslagen som regeringen nyligen lämnat redogörs för en undersökning som rikspolisstyrelsen gjort. Undersökningen redovisar hur bestämmelserna om förvar av barn tillämpats före och efter den 1 juli 1990. I lagrådsremissen finns ingen redogörelse för hur polisen har använt sig av möjligheten att ställa barn under uppsikt.

I förarbetena till nuvarande utlänningslag (prop. 1988/89:86) sägs "att det alltid måste övervägas om syftet med ett förvarstagande i stället kan uppnås genom att barnet ställs under uppsikt".

Socialförsäkringsutskottet skrev också i sina betänkanden 1988/89:SfU19 och 22 "att barn alltjämt måste kunna tas i förvar i vissa fall. Detta gällde enligt utskottets uppfattning endast i de fall detta var oundgängligen nödvändigt och sedan det noga övervägts om syftet med åtgärden inte kan nås genom att barnet ställs under uppsikt." Utskottet vidhöll denna inställning i sitt betänkande 1989/90:SfU19.

Min fråga till invandrarminister Birgit Friggebo är:

Hur har polisen använt sig av möjligheten att ställa barn under uppsikt? Hur många barn har det gällt? Hur många gånger har det skett?

1991/92:153 av *Berith Eriksson* (v) till statsrådet Bo Könberg om ÄDEL-reformen:

Äldre människor dör i förtid för att de skrivs ut för tidigt från landstingens sjukhus. Redan sju veckor efter det att kommunerna tagit över ansvaret för vården av färdigbehandlade äldre människor från sjukhusen kan vi i tidningarna läsa sådana rubriker.

Nu händer det som vänsterpartiet varnade för när ÄDEL-reformen genomfördes. Vi var oroliga för att den gråzon som tidigare fanns, när det gällde vem som skulle ha ansvaret för äldre färdigbehandlade, skulle förvandlas till en än större gråzon som gällde gränsen mellan friska (färdigbehandlade) kommuninvånare och sjuka, dvs. de som skulle tas om hand av landstingen. För vänsterpartiet blev mellanformen till en mystisk hybridvård där många kunde komma i kläm. Vi befarar att detta nu håller på att hända bara några månader efter ÄDEL-reformens införande. Kommunerna är inte förberedda och därför dåliga på att organisera och ge medicinsk vård.

Till detta kommer kommunernas svåra ekonomiska situation, som regeringen nu ytterligare vill försämra genom den kraftiga indragningen av skattemedel på sju miljarder de närmaste åren. Vår bedömning är att detta ytterligare kommer att försvåra för kommunerna att ge en god hemsjukvård.

Jag vill därför fråga statsrådet följande:

1. Vad kommer regeringen att göra för att gamla människor inte skall dö i förtid på grund av bristerna i hemsjukvården?
2. Vad kommer regeringen vidta för åtgärder för att reglera ansvaret mellan landstingen och kommunerna när det gäller äldre och handikappades rätt till sjukvård?
3. Kommer regeringen att stå fast vid beslutet om att hålla inne kommunernas skattemedel trots kommunernas stora ekonomiska problem?

10 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 19 mars

1991/92:512 av *Sten Östlund* (s) till arbetsmarknadsministern om anställningstryggheten på fartyg:

Med anledning av den promemoria om en ny svensk sjöfartspolitik som kommunikationsdepartementet offentliggjorde den 16 mars vill jag ställa följande fråga till arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund:

Avser arbetsmarknadsministern att föreslå lagregler som tar bort anställningstryggheten för sjömän på svenska fartyg i särskilt register?

1991/92:513 av *Lennart Fremling* (fp) till kommunikationsministern om trafiksäkerhetsverkets uppgifter:

Regeringen har utsett en ny styrelse för trafiksäkerhetsverket (TSV), där det är en kraftig övervikt för intressenter för lastbilstrafiken. Man kan befara att det blir svårt att skärpa de fordonstekniska säkerhetskraven på tunga fordon och att över huvud taget hävda allmänna säkerhets- och miljöintressen som kommer i konflikt med transportbranschens ekonomiska intressen.

Jag vill därför fråga kommunikationsminister Mats Odell:

Vad avser regeringen att göra för att samhällets berättigade intressen verkligen skall kunna göra sig gällande inom det område som TSV har att sköta?

1991/92:514 av *Margitta Edgren* (fp) till statsrådet Beatrice Ask om skolhälsovården:

Flera signaler på senare tid har gjort gällande att ansvaret för tillsynen över skolhälsovården verkar vara oklart fördelat mellan skolverket och socialstyrelsen. Aktuellt just nu är att ge skolsköterskorna återkoppling med anledning av vaccinationsrapporten från våren 1991 och att planera för 1992 års rapport.

Ansvarig på skolverket har, enligt uppgift, uttalat att han hoppas att tillsynsansvaret skulle utövas av socialstyrelsen, och därmed har skolverket inte rekryterat personal för uppgiften. Socialstyrelsen anser att den inte har det operativa tillsynsansvaret för uppgiften. Skollagen anger att det ingår i skolverkets uppgifter att utöva tillsyn över skolhälsovården. Enligt min uppfattning måste skollagen följas, vilket innebär att skolverket bör utöva tillsynen.

Vilka initiativ ämnar skolministern ta för att klargöra ansvaret över tillsynen så att skolsköterskor känner sig ha stöd av skolverket i sitt arbete?

1991/92:515 av *Bruno Poromaa* (s) till näringsministern om Ovako Profiler i Luleå:

En av SSAB:s i Luleå största avnämare av stål är Ovako Profilers valsverk.

Som bekant så står Ovakos verksamhet i Luleå inför hotet om en snar nedläggning såvida inga åtgärder vidtas.

I förlängningen kommer nedläggningen att negativt också påverka LKAB:s möjligheter att finna avsättning för sina produkter i första hand från gruvan i Malmberget.

Mot denna bakgrund så vill jag fråga statsrådet:

Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidta för att trygga en fortsatt produktion för LKAB om Ovakos verksamhet i Luleå läggs ner?

1991/92:516 av *Åke Selberg* (s) till näringsministern om Ovako Profiler i Luleå:

Malm-, järn- och stålproduktion har historiskt sett varit en av grundförutsättningarna för Norrbottens näringsliv och utveckling.

Nu är denna för länet så viktiga näring hotad när Ovako Profiler läggs ner. 2 000 arbetstillfällen kommer då att undandras främst Boden – Luleå-området.

Därmed drabbas också verkstadsindustrin samt en rad underleverantörer främst i form av småföretagare i regionen. Delar av området som berörs har ett ensidigt näringsliv med stort beroende av offentlig sektor, varför effekterna blir långt mer kännbara, när industriproduktionen drastiskt minskar.

Jag vill därför fråga statsrådet:

Kommer näringsministern att vidta de kraftfulla åtgärder som krävs för att verksamheten vid Ovakos anläggningar i Luleå kan bestå?

1991/92:517 av *Sten-Ove Sundström* (s) till näringsministern om Ovako Profiler i Luleå:

SKF har beslutat att lägga ner sin produktion vid Ovako Profiler i Luleå. 630 löntagare blir arbetslösa, och totalt beräknas 2 000 jobb försvinna som en effekt av nedläggningen. Dessutom innebär beslutet att produktionen av järnvägsräls upphör i landet. Det blir endast en tillverkare kvar i Europa med de effekter som kommer att uppstå när en monopolsituation skapas.

För närvarande diskuteras förutsättningarna för att fortsätta produktion vid valsverket med andra ägare. För att detta skall vara möjligt krävs ett aktivt engagemang från bl.a. Svenskt Stål och näringsdepartementets sida.

Mot denna bakgrund vill jag fråga statsrådet:

Är statsrådet nu beredd att vidta snabba åtgärder för att få till stånd en fortsatt produktion vid valsverket i Luleå?

1991/92:518 av *Leif Marklund* (s) till näringsministern om Ovako Profiler i Luleå:

Den nedläggning av Ovako Profiler i Luleå som den nuvarande ägaren SKF beslutat om, är ett hårt slag mot en redan hårt prövad region.

En nedläggning av Ovakos produktion innebär att en stor del av förädlingen av stålprodukterna i Luleå upphör. En minskad förädling innebär med stor sannolikhet att konjunkturkänsligheten ökar och utslagning av resten av vår stålindustri på sikt kan äventyras.

Vad som nu händer måste ses som ett stort nationellt intresse och därmed en fråga för regeringen att ta ansvar för.

Mot denna bakgrund vill jag fråga statsrådet:

Är statsrådet beredd att vidta åtgärder som skapar förutsättningar för fortsatt drift vid valsverket i Luleå?

1991/92:519 av *Åke Carnerö* (kds) till finansministern om ökade möjligheter för folkrörelser att hyra statliga lokaler:

Det finns många statliga byggnader runt om i vårt land. Deras lokaler används huvudsakligast dagtid (dvs. normal arbetstid) för ordinarie verksamhet. Vissa lokaler, bl.a. samlingslokaler och gymnastiklokaler, är mycket attraktiva för våra folkrörelser. De vill gärna hyra dessa lokaler för kvällsakti-

viteter. Här finns således möjligheter till hyresinkomster under tider då lokaler ej utnyttjas. Då jag fått kännedom om en fin lokal som står tom vissa kvällar och som föreningar gärna önskar hyra vill jag ställa följande fråga:

Vad avser statsrådet vidta för åtgärder för att ge folkrörelser ökade möjligheter att hyra statliga lokaler för sin verksamhet?

1991/92:520 av *Rolf L Nilson* (v) till kommunikationsministern om trafikinvesteringar i Skåne:

Regeringen känner väl till utvecklingen på den skånska arbetsmarknaden. Det har länsstyrelserna och länsarbetsnämnderna sett till. Prognoserna pekar på att Malmöhus län är på väg mot en arbetslöshet på 30 % inom byggsektorn. Länsstyrelsen har presenterat en lista på vägar och järnvägar, som bör tidigareläggas. En sådan satsning skulle kosta omkring en miljard kronor och ge 1 100 årsarbeten, indirekt ca 4 000.

Det viktigaste objektet är järnvägen Malmö – Ystad – Simrishamn. Elektrifiering och upprustning beräknas ge omkring 1 000 arbetstillfällen för 325 milj.kr. Inget skånskt projekt har tidigarelagts av regeringen!

Varför satsar inte regeringen på Skåne? Är skånska byggjobbare mindre värda än andra?

1991/92:521 av *Göte Jonsson* (m) till statsrådet Bo Könberg om ändrade regler för förtidspension:

Vid Reumatikerföreningens årsmöte i Jönköping framfördes önskemål om möjligheten att erhålla sjukpension till 25 %. Reumatiska sjukdomar omöjliggör ofta heltidsarbete. Morgonstelhet kan bl.a. vara en anledning till detta. En kortare arbetsdag ger ökade möjligheter till fortsatt förvärvsarbete och därav en högre livskvalitet. Möjligheten till 75 % arbetsdag och 25 % sjukpension skulle förbättra livssituationen för många som inte kan arbeta heltid.

Jag vill med anledning av detta fråga statsrådet Bo Könberg:

Är statsrådet beredd medverka till att förtidspensioneringsbestämmelserna ändras så att det blir möjligt att erhålla 25 % sjukpension?

1991/92:522 av *Kenneth Lantz* (kds) till kommunikationsministern om framtida satsningar på infrastrukturen i södra Sverige:

Vi går mot en EG-anslutning. Om än inte med fasta och snabba steg, så talar mycket för att vi kommer med i Gemenskapen. Detta kommer att innebära stora förändringar för oss i Sverige. Vi kommer att tvingas tänka om på flera olika områden. Vi kommer inte att kunna diktera vår omvärld, utan måste med stor sannolikhet följa med i den gemensamma utvecklingen, på gott och ont.

Därför tror jag det är viktigt med en flexibilitet inför framtida storinvesteringar. Vi kommer inom kort att fatta viktiga beslut angående infrastruktursatsningar i södra Sverige.

Hur tänker kommunikationsministern att agera för att vi skall kunna vara så flexibla som möjligt i transportval från Skåne mot kontinenten?

1991/92:523 av *Hans Karlsson* (s) till utbildningsministern om SJ-rabatterna för studerande:

Det s.k. CSN-kortet berättigar innehavaren till 50 % rabatt bl.a. på resor med SJ i andra klass. Från den 1 februari 1992 har SJ ändrat i sin taxe-politik. Det innebär att SJ infört ett lägsta pris på kortare resor. På det priset lämnas inte någon rabatt trots att det på CSN-kortet står tryckt att innehavaren erhåller 50 % rabatt. Det är först på det pris som överstiger "lägsta priset" som denna rabatt på 50 % utgår. Det praktiska resultatet av denna taxeändring blir kraftigt höjda biljettpriser för dessa studerande ungdomar.

Eftersom detta tillvägagångssätt från SJ inte synes stå i överensstämmelse med avtalet mellan staten och SJ om reserabatter för studerande vill jag fråga om utbildningsministern tänker vidta någon åtgärd.

1991/92:524 av *Kent Carlsson* (s) till socialministern om bostadsbidrag åt homosexuella ungdomar:

Riksdagen har uttalat att diskriminering av homosexuella skall upphöra.

I reglerna för bostadsbidrag till ungdomar utestängs homosexuella par från möjligheten att få bostadsbidrag. Unga heterosexuella par har däremot möjlighet att få bidrag.

Jag vill därför fråga socialministern:

Kommer regeringen undanröja denna diskriminering av homosexuella när man senare i vår lägger fram sin proposition om regler för bostadsbidragen?

1991/92:525 av *Kent Carlsson* (s) till arbetsmarknadsministern om utflyttningen av tjänsteföretag från Stockholmsregionen:

I budgetpropositionen (1991/92:100, bil. 11) redovisar regeringen det arbete som sker i regeringskansliet med att förmå tjänsteföretag i Stockholmsregionen att förlägga sina verksamheter till stödområdet.

Denna verksamhet påbörjades under den socialdemokratiska regeringen i en tid då Stockholmsregionen var starkt överhettad och många företag led brist på arbetskraft. Situationen har sedan dess förändrats radikalt. Arbetslösheten i Stockholms län uppgår nu till 31 000 personer och ökar snabbt. Prognoserna pekar på att arbetslösheten i regionen kan vara uppe i 40 000 personer vid årskiftet.

Att nu aktivt försöka få tjänsteföretag att flytta innebär bara en omflyttning av arbetslösheten.

Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern:

Är regeringen beredd att avbryta dessa insatser till dess att konjunkturen vänder?

1991/92:526 av *Axel Andersson* (s) till kommunikationsministern om trafikledsinvesteringar i Gävleborgs län:

Med anledning av regeringens besked den 12 mars i år om fördelning av statliga medel till väg- och järnvägsinvesteringar i landet, vill jag ställa följande fråga till kommunikationsministern:

När räknar kommunikationsministern med att E 4:ans upprustning genom Gävleborgs län och snabbtågsförbindelsen Stockholm–Sundsvall blir färdiga?

1991/92:527 av *Georg Andersson* (s) till statsrådet Görel Thurdin om en järnvägstunnel under Öresund:

Enligt ingånget avtal är de svenska och danska regeringarna överens om att en bro för såväl järnvägs- som vägtrafik skall byggas mellan Malmö och Köpenhamn. Avtalet godkändes av Sveriges riksdag den 12 juni och av det danska folketinget den 14 augusti i fjol. Avtalet har därefter ratificerats av de båda regeringarna.

I en skrivelse från miljö- och naturresursdepartementet den 13 mars har nu angetts riktlinjer och villkor för den miljöprövning av projektet som skall ske. Redovisningen av denna skrivelse i massmedia har skapat intryck av att departementet nu kräver förnyad utredning av ett tunnelalternativ. Ett sådant alternativ har som bekant redan avvisats av riksdagen och även förkastats av den danska regeringen.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till statsrådet Görel Thurdin:

Avser regeringen att fördröja genomförandet av broprojektet genom att kräva en förnyad utredning av en järnvägstunnel under Öresund?

1991/92:528 av *Georg Andersson* (s) till kulturministern om gästarbetare:

Svensk invandrarpolitik har konsekvent avvisat tankar om ett gästarbetarsystem på arbetsmarknaden. Utlänningar som erhåller arbetstillstånd är därför tillförsäkrade samma rättigheter som svenska medborgare.

I en nyligen publicerad departementspromemoria föreslås emellertid att man på svenska fartyg skall få rätt att anställa gästarbetare. Förslagets innebörd är att utländska medborgare diskrimineras i en rad avseenden.

Med anledning härav vill jag till kulturminister Birgit Friggebo som ansvarig för invandrarfrågor i regeringen ställa följande fråga:

Kommer regeringen att tillåta svenska företag att importera gästarbetare som inte omfattas av samma rättigheter som svenska arbetare?

1991/92:529 av *Doris Håvik* (s) till socialministern om gästarbetare på svenska fartyg:

I en nyligen publicerad departementspromemoria föreslås att man på svenska fartyg skall få rätt att anställa gästarbetare. Förslagets innebörd är att utländska medborgare diskrimineras i en rad avseenden.

Avser ministern att föreslå lagregler som diskriminerar utländska medborgare på svenska fartyg vad gäller social trygghet enligt lag om allmän försäkring?

1991/92:530 av *Fredrik Reinfeldt* (m) till näringsministern om mejerinäringen:

Mejeriföretaget Arla har under flera år tillåtits skapa ett monopol i stora delar av Sverige. Tillsammans med ett mindre antal övriga mejeriföreningar kontrollerar Arla den svenska marknaden för de flesta mjölkprodukter.

På grund av bl.a. livsmedelslagstiftningen är det svårt att nystarta alternativ mejeriproduktion. Långa avstånd och importbegränsningar gör dessutom att utländsk konkurrens saknas.

Under vecka 10 beslutade Arla att höja sina priser på den del av sortimentet där företaget har monopol. Samtidigt meddelade övriga mejeriföreningar att de beslutat att ej genomföra de aviserade prishöjningarna på mejeriprodukter. Mejeriföretagen NNP och Milko gick t.o.m. ut med ett gemensamt pressmeddelande om detta besked.

Det beskrivna agerandet kan bl.a. ge misstankar om att det förekommit samråd mellan föreningarna som är skadligt ur konkurrenssynpunkt.

Vilka åtgärder vill statsrådet vidta för att åstadkomma ökad pluralism inom mejerinäringen i Sverige?

1991/92:531 av *Thage G Peterson* (s) till kulturministern om förekomsten av demokratiskt intresse i tidningsutgivning:

I DN den 17 mars 1992 skriver kulturministern: "När det gäller tidningar gäller marknadens lagar. Var och en får ge ut en tidning, under förutsättning att personen äger tillräckliga ekonomiska resurser för att gå i land med utgivningen." Kulturministern hävdar att "det inte finns något alls intresse för tidningsutgivning". Det är tydligen enligt kulturministerns filosofi marknadens villkor som skall gälla med lönsamhet och utslagning. Inga speciella intressen eller värden finns att skydda.

Jag vill fråga kulturministern om hon förnekar att det finns ett demokratiskt intresse i tidningsutgivning.

1991/92:532 av *Monica Öhman* (s) till arbetsmarknadsministern om kollektivavtalen för svenska fartyg:

Med anledning av det förslag till ny svensk sjöfartspolitik som lagts fram av kommunikationsdepartementet vill jag ställa följande fråga till arbetsmarknadsministern:

Avser arbetsmarknadsministern att föreslå ingrepp i existerande svenska kollektivavtal för svenska fartyg?

1991/92:533 av *Monica Öhman* (s) till kommunikationsministern om utlokalisering av bil- och körkortsregistret:

Under fjolåret beslöt länsstyrelsens styrelse om utlokalisering av bil- och körkortsregistret från länsstyrelsens kansli i Luleå till Arjeplog, i syfte att hjälpa en ort med mycket svår arbetsmarknadssituation. Vid kontakter som länsstyrelsens tjänstemän tagit med departementet har man fått besked om

att inte göra något nu, eftersom en eventuell omorganisation av bil- och körkortsregistret skall ske.

Mot den bakgrunden vill jag fråga kommunikationsministern om det verkligen skall fungera på ett sådant sätt, att när vi försöker ta inomregionalt ansvar blir vi stoppade av departementet.

1991/92:534 av *Ewa Hedkvist Petersen* (s) till statsrådet Beatrice Ask om privata skolor:

Statsrådet har enligt tidningsuppgifter uttalat att hennes målsättning är att bortemot var femte grundskoleelev skall gå i en privat skola vid slutet av 90-talet, om hon får råda.

Jag frågar därför nu:

Är detta regeringens målsättning?

1991/92:535 av *Ingela Thalén* (s) till arbetsmarknadsministern om innebörden av visst uttalande om arbete åt ungdomar:

I ett pressmeddelande från arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund säger han att det är "dagdrömmeri" att tro att arbetsgivarna vill betala för att ungdomar skall utföra arbete åt dem.

Med anledning därav skulle jag vilja fråga arbetsmarknadsministern vilken slutsats han drar av påståendet att arbetsgivarna inte är villiga att betala för utfört arbete.

1991/92:536 av *Eva Johansson* (s) till statsrådet Beatrice Ask om tidpunkten för proposition om skolpeng:

I en konferensinbjudan till bl.a. utbildningsutskottets ledamöter vet SAF att berätta att propositionen om skolpeng kommer snart.

Denna vetskap har inte gått att få bekräftad vare sig i riksdagen eller på departementet.

Därför vill jag fråga statsrådet Ask om hon kan bekräfta SAF:s uppgifter om att en proposition om skolpeng är att vänta snart.

1991/92:537 av *Inger Lundberg* (s) till statsrådet Bo Lundgren om kilometerskatten vid ett svenskt EG-inträde:

I pressmeddelande från finansdepartementet med anledning av studien "Sverige, EG och skatterna" görs flera uttalanden av skatteministern. Bl.a. framhåller han i uttalandet att en generell slutsats av studien är att kilometerskatten måste slopas.

Enligt uppgift skall miljöansvariga inom EG ha visat stort intresse för svenska miljöavgifter. Bl.a. överväger transport- och miljöansvariga inom EG-kommissionen ett system liknande den svenska modellen för kilometerskatt.

Kan skatteministern mot denna bakgrund säkert fastslå att kilometerskatten måste slopas vid ett svenskt EG-inträde?

1991/92:538 av *Ulla Orring* (fp) till statsrådet Bo Könberg om etiska gränser i sjukvården:

Enligt uppgift så tycker en etikkommitté vid Gävleborgs läns landsting att barn som väger midre än 500 gram vid födelsen inte skall bli föremål för livräddande insatser.

Med anledning av det ovan anförda vill jag ställa följande fråga:

Avser regeringen att vidta några åtgärder med anledning av att en grupp inom etikkommittén i Gävleborgs läns landsting diskuterar att sätta en gräns i kilogram för livsuppehållande åtgärder för nyfödda?

1991/92:539 av *Ines Uusmann* (s) till kommunikationsministern om planerna på ett särskilt fartygsregister:

Riksdagens majoritet röstade den 12 mars i år ner en socialdemokratisk reservation i trafikutskottet, som innebar ett avvisande av ett internationellt fartygsregister. Motiveringen som anges är att man vill avvakta förslag till nya förutsättningar för den svenska sjöfarten som aviserats av regeringen.

Dessa nya förutsättningar är nu kända. I en promemoria (Ds 1992:21) upprättad av tjänstemän på kommunikationsdepartementet föreslås att ett särskilt fartygsregister skall upprättas.

Med anledning av ovanstående vill jag ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Avser kommunikationsministern att lägga fram ett förslag till riksdagen om ett särskilt fartygsregister, vilket gör tusentals svenska sjömän arbetslösa?

1991/92:540 av *Ines Uusmann* (s) till miljöministern om tidpunkten för förbud mot bensindrivna bilar:

Av en intervju i tidningen Aftonbladet den 27 december 1991 framgår att miljöminister Olof Johansson vill förbjuda bensindrivna bilar i Sverige från år 2000. Enligt samma intervju är bilindustrin positiv. "De som svarar för utvecklingen, teknikerna, tror på sin förmåga att åstadkomma saker." Miljöministern säger också att "man måste erbjuda konsumenterna det nya så tidigt att de uppfattar den bilen som det enda alternativet till strängt taget allt annat".

Detta innebär att under de kommande åtta åren skall nya bilar och nytt bränsle introduceras på den svenska marknaden för att finnas tillgängliga över hela landet år 2000 och ersätta de bensindrivna bilarna. I enlighet med miljöministerns uttalande måste också konsumenterna och bilindustrin inom endast ett par år få klara besked om de regler som skall gälla år 2000 avseende bilar och drivmedel för att kunna förbereda ett bilbyte.

För att detta skall vara möjligt måste ett konkret och målinriktat planerings- och utvecklingsarbete starta redan nu.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga miljöministern följande:

Vilken strategi har miljöministern utarbetat för att förverkliga ett förbud mot bensindrivna bilar från år 2000?

1991/92:541 av *Lena Klevenås* (s) till miljöministern om miljökraven på bilindustrin, m.m.:

Enligt uppgifter i Dagens Eko har miljöministern för avsikt att bjuda in företrädare för näringslivet för överläggningar om hur produktionen i Sverige skall bli mera miljövänlig. Först i raden av inbjudna står bilindustrin. I andra sammanhang har miljöministern uttalat att om inte industrin frivilligt svarar upp mot ställda krav på att t.ex. byta ut miljöfarliga ämnen mot ämnen som ger mindre skador på miljön skall de få besked om att "någonting händer" och att "bilan faller" om ingenting är gjort efter en uppsatt tidsgräns.

Vilken tidsgräns kommer miljöministern att sätta för bilindustrin och drivmedelsbranschen när det gäller att introducera rena fordon och rena bränslen?

1991/92:542 av *Berndt Ekholm* (s) till miljöministern om avgaskraven på bilar:

Sverige var först i Europa med stränga avgaskrav på bilar. I förhandlingarna med EG om ett EES-avtal intog Sverige en mycket hård position i avgasfrågan, vilket medförde att Sverige beviljades undantag från EG:s regler på bilområdet och bidrog till att föra frågan framåt i hela Västeuropa.

Miljöministern har i tidningsintervjuer och andra uttalanden också bestämt uttalat att Sverige skall närma sig EG med "höga och fortsatt stigande miljöambitioner". Samtidigt uttalar miljöministern, enligt DN, vid ett besök i Bryssel att det svenska systemet med miljöklasser kan verka provocerande och att ansvaret för detta åvilar den tidigare regeringen och inte honom. Miljöministern framför därmed dubbla budskap, där de hårdare krav som framförs i Sverige mjukas upp i internationella sammanhang. Detta är allvarligt med tanke på att vi nu står inför förhandlingarna om medlemskap i EG.

Vilken strategi har miljöministern inför medlemskapsförhandlingarna med EG så att gjorda undantag permanentas och, i det fall EG inte infört motsvarande regler, så att avgasbestämmelserna i hela Västeuropa kan skärpas?

1991/92:543 dubblett, se fråga 548.

1991/92:544 av *Margareta Winberg* (s) till miljöministern om miljöklassindelningen av fordon:

För att vardagslivet skall fungera är bilen en nödvändighet. Bilen ger också möjlighet till rikare fritid. En resvaneundersökning från 1985 visar att resor till släkt och vänner och övriga fritidsresor utgör drygt 46 % av det totala bilresandet. Arbetsresorna utgör 24,7 %. Men bilen är också ett stort miljöproblem, inte minst i storstäderna. Utsläpp av kväve, kolväten och kol-

dioxid skadar människors hälsa och miljön. För att åstadkomma en bättre avgasrening lade den socialdemokratiska regeringen förra året fram ett förslag om miljöklassindelning av personbilar, lastbilar och bussar. Med viss vånda har den nuvarande regeringen fullföljt detta förslag. Eftersom miljöklassindelning är ett effektivt sätt att åstadkomma renare fordon måste utvecklingen fortsätta. Den socialdemokratiska regeringens avsikt var att stegvis skärpa de obligatoriska kraven. När en ny obligatorisk nivå införs kan ännu en miljöklass med mer kvalificerad kravprofil införas. Genom ett rullande schema för en sådan skärpning åstadkoms framförhållning för industrin och mesta möjliga miljöeffekter.

Vilka initiativ har miljöministern tagit för att redan nu förbereda nästa steg i miljöklassindelningen av fordon?

1991/92:545 av *Inga-Britt Johansson* (s) till miljöministern om renare fordonsbränslen:

Som en följd av den socialdemokratiska propositionen om en god livsmiljö beslutade riksdagen i juni 1991 om en förändring av miljöklassindelningen av bränslen. Beslutet innebar att framställning och bruk av mera miljövänliga bränslen stimulerades. Av propositionen framgår också att det på marknaden finns bränslen som har en ur miljösynpunkt fördelaktig sammansättning men att ytterligare utvecklingsarbete behövs för att miljökraven skall uppfyllas. Regeringen avsåg att följa denna utveckling för att kunna vidta ytterligare åtgärder i riktning mot miljövänligare bränslen.

I en tidningsintervju i december förra året uttalar sig miljöministern bestämt för att bensindrivna bilar skall förbjudas från år 2000. Det ställer krav på framtagande av andra bränslen än bensin.

På vilket sätt förbereder miljöministern nästa steg i utvecklingen av rena fordonsbränslen?

1991/92:546 av *Olle Schmidt* (fp) till kommunikationsministern om infrastrukturen i Malmöhus län:

När regeringen den 12 mars presenterade satsningar om sammanlagt 4 miljarder kronor på infrastrukturen fanns 38 olika projekt upptagna. Inte ett enda av dessa projekt tillkom Malmöhus län eller ens Skåne i sin helhet. Och detta trots att det finns ett stort antal projekt, redovisade av länsstyrelsen och länsarbetsnämnden i Malmöhus län, vilka kan komma i gång omgående.

Mot bakgrund av detta vill jag fråga kommunikationsministern vilka åtgärder som regeringen ämnar vidta för att förbättra infrastrukturen i Malmöhus län.

1991/92:547 av *Birgitta Dahl* (s) till socialministern om barnomsorgen:

Ett av regeringens främsta motiv för att införa statsbidrag också till daghem som drivs med vinstsyfte var, att det skulle medverka till att vi snabbare når målet full behovstäckning.

Nu kommer rapporter om att få vågar satsa på privata daghem. Skälet är

den utbredda osäkerheten om hur det skall bli med statsbidragen i framtiden samt regeringens stora indragningar från kommunerna.

Också bland föräldrakooperativen finns en stor oro för framtiden. Risken är stor att föräldrarna inte vågar fortsätta verksamheten.

I kommun efter kommun genomför nu de borgerliga kommunledningarna nedrustningsprogram, som drabbar barnomsorgen i alla former hårt.

Mot bakgrund av detta vill jag fråga socialminister Bengt Westerberg:

Kan socialministern redovisa vad regeringen tänker göra för att vända den utveckling mot färre platser i barnomsorgen och fler barn utan trygg omsorg som nu hotar?

1991/92:548 av *Kent Carlsson* (s) till miljöministern om miljövänligare storstadstrafik:

Trafiken är den avgjort största källan till miljöförstöring i storstäderna. Luftföroreningarna, bullret och avgaserna skadar såväl människors hälsa som marken och vattnet samt bidrar till klimatförändringar.

Genom en kombination av åtgärder måste utvecklingen drivas på mot renare bilar och renare bränsle. Den socialdemokratiska regeringen beslutade om en miljöklassindelning av dieselbränslen samt föreslog miljöklassindelning av fordon, vilket nu genomförts av den borgerliga regeringen. Den socialdemokratiska regeringen beslutade också om en ändring i vägtrafikkungörelsen så att det blir möjligt att föreskriva att endast sådana tunga dieseldrivna bussar och lastbilar som möter särskilt hårda avgaskrav skall tillåtas trafikera miljökänsliga delar av stadskärnorna. Detta har först nyligen genomförts av den borgerliga regeringen.

Miljöministern har uttalat att han anser att tyngdpunkten i miljöarbetet måste vara att satsa på förebyggande och systemförändrande åtgärder.

Vilka ytterligare initiativ avser miljöministern att ta för att förändra storstädernas trafiksystem så att inte människor och miljö tar skada?

1991/92:549 av *Annika Åhnberg* (v) till miljöministern om omhändertagande av freon i kasserade kylskåp m.m.:

De senaste forskningsrapporterna tyder på att det livsviktiga atmosfäriska ozonskiktet runt vår jord är mer hotat och förstört än vad forskarna tidigare antagit. Det har bl.a. resulterat i att den amerikanska regeringsadministrationen skärpt kraven på avvecklingen av ozonförstörande ämnen såsom freon och koltetraklorid.

Olof Johansson har tidigare meddelat att det snabbt skall utredas om Sverige kan påskynda avvecklingen av koltetraklorid för att åtminstone ha samma ambition som EG.

Freon är dock ett farligare ämne i sammanhanget. Riksdagen har bestämt att kommunerna senast den 1 januari 1995 skall åläggas att ta hand om freonet från kasserade kylskåp, frysar etc.

Dock finns redan nu teknik att ta till vara freonet på ett både ekonomiskt och ekologiskt acceptabelt sätt med hjälp av bl.a. mobila system.

Kommer regeringen att flytta fram tidpunkten – förslagsvis till den 1 januari 1993 – för när kommunerna skall åläggas att ta hand om freonet från kasserade kylskåp, frysar etc.?

1991/92:550 av *Annika Åhnberg* (v) till statsrådet Alf Svensson om gatubarnen i Brasilien:

För en tid sedan frågade jag biståndsministern vad regeringen avsåg göra med anledning av de fruktansvärda morden på gatubarn. Problemet finns i många länder, men har uppmärksammats särskilt i Brasilien på grund av den stundande FN-konferensen om miljö och utveckling i Rio de Janeiro. Över hela världen växer protesterna mot hur gatubarnen behandlas. I Sverige har mer än 100 000 människor deltagit i Rädda barnens namninsamlingsprotest.

Biståndsministern svarade i frågedebatten: "Jag ämnar ta upp detta med Unicef-chefen Grant, när han besöker oss." Besöket var då nära förestående, men något resultat av denna diskussion har inte redovisats.

Tiden fram till Rio-konferensen är kort. Vi får inte låta denna fråga på nytt förloras i passivitet. Den brasilianska regeringen måste avkrävas konkret handling, måste redovisa resultat före konferensen. Om så inte sker bör det svenska deltagandet i konferensen ifrågasättas. Jag vill därför fråga biståndsministern:

Vilka åtgärder tänker regeringen vidta för att bidra till en förbättrad livssituation för gatubarnen i Brasilien?

1991/92:551 av *Bengt Kronblad* (s) till kommunikationsministern om infrastrukturen i Kalmar län:

Regeringen har den 12 mars 1992 beslutat om fördelning av 4 miljarder kronor för väg- och järnvägsinvesteringar. Beslutet innebär en tidigareläggning av 38 projekt som skall starta under perioden april 1992 – februari 1993.

I Kalmar län kunde vi konstatera att den nya regeringen inte investerat en enda krona i länets trafiksystem. Under 1991 års valrörelse utlovade borgerliga riksdagsledamöter från länet kraftiga satsningar på länets infrastruktur och att "Hela Sverige skall leva".

I såväl regionalpolitiska utredningen (REK-87) samt i riksdagens olika beslut har sydöstra Sverige framhållits som ett viktigt område för regionalpolitiska insatser på grund av hög arbetslöshet och dålig infrastruktur.

När kan Kalmar län få sin andel av samhällets satsning för en förbättrad infrastruktur inom väg- och järnvägssystemen?

1991/92:552 av *Elvy Söderström* (s) till kommunikationsministern om tidigareläggning av beställningar av spårbundna fordon:

Behoven av nya tunnelbanevagnar, regionaltåg och spårvagnar är stora. Industrin är också i stort behov av nya beställningar för att inte behöva säga upp ett mycket stort antal anställda i en tid med hög arbetslöshet. Därför bör kommunikationsministern ge trafikbolagen möjlighet att tidigarelägga sina beställningar.

Kommer regeringen att medverka till att trafikbolag och trafikhuvudmän ges möjlighet att tidigarelägga beställningar av spårbundna fordon?

1991/92:553 av *Hans Stenberg* (s) till kommunikationsministern om postens verksamhet i Ånge:

Inom postverket pågår en utredning om postens framtida organisation. Bland de frågor man diskuterar är pakethanteringen och den övriga verksamheten i Ånge. I diskussionerna förekommer flera alternativ till lösningar. Om det för Ånges del mest drastiska alternativet genomförs innebär det att antalet anställda minskar från 175 till 12. Det är lätt att inse vilka oerhörda konsekvenser detta skulle få för en liten kommun som redan drabbats mycket hårt av indragna arbetstillfällen.

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta om posten genomför de föreslagna nerdragningarna i Ånge?

1991/92:554 av *Bo Holmberg* (s) till kommunikationsministern om järnvägsinvesteringar i Västernorrland:

Regeringen presenterade under vecka 11 sitt infrastrukturpaket. Av de 4 miljarder kronor som paketet innehåller tillkommer bara ca 50 milj.kr. Västernorrland.

Järnvägen mellan Sundsvall och Härnösand är nu i dåligt skick och behöver en ordentlig upprustning. Detta är väl dokumenterat hos länsstyrelsen och banverket. En upprustning av Ådalsbanan ligger i linje med en långsiktig och strategiskt viktig satsning på den s.k. Bothniabanan.

Kommer regeringen att anslå medel till en upprustning av järnvägen mellan Sundsvall och Härnösand och avsätta pengar till en förprojektering av Bothniabanan?

1991/92:555 av *Bo Forslund* (s) till kommunikationsministern om upprustning av vägarna i Västernorrland:

Under vecka 11 presenterade regeringen sitt s.k. infrastrukturpaket. "Paketet" innehöll ca 4 miljarder kronor. En mycket liten andel av dessa pengar kom Västernorrland till godo, trots att länet har ett av Sveriges sämsta vägnät, och dessutom en mycket hög arbetslöshet. Det är nu nödvändigt att Västernorrland tillförs ytterligare resurser för att snabbt rusta upp vägnätet.

Har regeringen för avsikt att avsätta ytterligare medel för att rusta upp vägarna i Västernorrland?

1991/92:556 av *Sven Lundberg* (s) till kommunikationsministern om upprustning av vägnätet i Västernorrlands inland:

Inlandsvägnätet i Västernorrland belastas hårt av tunga transporter. Länet har en stor skogsindustri och därför är upprustningsbehovet av länets vägar särskilt stort i inlandet där tunga timmertransporter sliter mycket hårt på vägnätet. Det var därför en stor besvikelse att inte en enda krona i regeringens infrastrukturpaket kom Västernorrlands vägar till godo.

Har regeringen för avsikt att leva upp till devisen "Hela Sverige skall leva" och göra en satsning på upprustning av vägnätet i Västernorrlands inland?

1991/92:557 av *Martin Nilsson* (s) till civilministern om ungdomarnas bostadssituation:

Regeringen har gett signaler till omvärlden om en drastisk sänkning av bostadssubventionerna.

Georg Danell som är regeringens bostadsutredare har förklarat det möjligt att inom bara ett par år avskaffa bostadssubventionssystem.

Att avskaffa räntesubventionerna skulle innebära en kraftig höjning av priserna på det bostadsbestånd som kommer att byggas i framtiden. De som redan har bostad kommer lindrigare undan. Däremot kommer alla de unga som ännu inte fått in foten på bostadsmarknaden att bli de stora förlorarna. Många ungdomar har i dag inget val och har definitivt inte under 80-talet haft något val utan blivit hänvisade till de lägenheter som blivit lediga. Ofta har det rört sig om nybyggda och dyra lägenheter.

Nu är det alltså ungdomar som tvingas ta stöten för att regeringen skall kunna sänka skatterna. Ibland sägs det från regeringshåll att skattesänkningar kompenserar de ökade boendekostnaderna. Man kan med rätta i så fall undra vilka skatter det är regeringen planerar att sänka för att det också skall komma lågavlönade ungdomar tillhanda i motsvarande grad som boendekostnaderna höjs.

Min fråga till civilministern blir dock den mer allmänt hållna frågan:

På vad sätt kommer ungdomars möjlighet att själva styra sin boendesituation att öka när subventionerna tas bort och alltmer skall betalas via hyresavin?

1991/92:558 av *Carin Lundberg* (s) till arbetsmarknadsministern om nedläggningen av lönsamma industriföretag i Västerbotten:

Företagsledningen för Skandinaviska Aluminiumprofiler AB (SAPA) i Vetlanda har för avsikt att lägga ned all verksamhet i Robertsforsanläggningen. Detta kommer att direkt beröra 72 anställda och indirekt kommunen och ett antal andra företag.

Företagsledningen hävdar, att det vid valet av nedläggningsort endast var avståndet som gjorde att man valde att lägga ned Robertsforsfabriken.

SAPA i Sikeå är bara ett i en rad väl fungerande och vinstgivande enheter inom ett företag som läggs ned i Västerbotten och verksamheten flyttas söderut.

Andra företag som fattat samma typ av beslut är MoDo i Bureå och Fläkt i Holmsund.

Min fråga till arbetsmarknadsministern är:

Vilka åtgärder kommer regeringen att vidta för att förhindra denna utarmning av företag i Västerbotten?

1991/92:559 av *Britta Sundin* (s) till kommunikationsministern om upprustning av vägnätet i Västernorrland:

Västernorrland har en besvärlig arbetsmarknadssituation. I nuläget är var fjärde byggnadsarbetare i länet arbetslös. Nu växer kritiken mot regeringens magra infrastrukturpaket. Det finns också ett mycket stort antal angelägna vägobjekt i länet som kan startas med mycket kort varsel. Enligt uppgift från vägverket i länet kan man med ett extra anslag på 100 milj.kr. med kort varsel starta vägprojekt för 320 milj.kr.

Vilka åtgärder har regeringen för avsikt att vidta för att åstadkomma en upprustning av vägnätet i Västernorrland?

1991/92:560 av *Elvy Söderström* (s) till kommunikationsministern om Vedaprojektet i Västernorrland:

Västernorrland har en mycket besvärlig arbetsmarknadssituation. I arbetet med att utveckla Västernorrland har kommunikationerna en central roll. Ett av de viktigaste objekten för sysselsättningen i länet på både kort och på lång sikt är en ny bro över Ångermanälven. Det är därför med mycket stor besvikelse vi kunnat konstatera att Vedaprojektet inte finns med i det infrastrukturpaket regeringen nu presenterat.

När kommer vägverket att beviljas pengar för att genomföra Vedaprojektet?

11 § Kammaren åtskildes kl. 11.07.

Förhandlingarna leddes av talmannen.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Karlsson

Innehållsförteckning

Fredagen den 20 mars

1 § Svar på interpellation 1991/92:109 om respekten för mänskliga rättigheter i Jugoslavien 1
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Hadar Cars (fp)
2 § Svar på interpellation 1991/92:129 om Östtimor..... 4
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Ingela Mårtensson (fp)
3 § Svar på interpellation 1991/92:123 om relationerna mellan Sverige och Baltstaterna 7
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Margareta Gard (m)
4 § Svar på interpellation 1991/92:127 om yrkesförbud i Tyskland.. 9
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Johan Lönnroth (v)
5 § Svar på interpellation 1991/92:121 om kärnvapenprov..... 14
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)
Ingela Mårtensson (fp)
Maj Britt Theorin (s)
Pär Granstedt (c)
6 § Svar på interpellation 1991/92:126 om resursbrister i sjukvården 23
Statsrådet Bo Könberg (fp)
Pontus Wiklund (kds)
Johan Brohult (nyd)
Margit Gennser (m)
7 § Hänvisning av ärenden till utskott 36
8 § Bordläggning 36
9 § Anmälan om interpellationer
1991/92:145 av Gudrun Schyman (v) om de hemlösas situation 37
1991/92:146 av Eva Zetterberg (v) om narkotikamissbruket bland invandrare 38
1991/92:147 av Sten Andersson i Malmö (m) om den framtida utrikeshandeln om Sverige står utanför EG 38
1991/92:148 av Per Stenmarck (m) om våldsbrottsligheten... 39
1991/92:149 av Kenneth Lantz (kds) om vårdsektorn..... 40
1991/92:150 av Gudrun Schyman (v) om kvalitetskraven inom sjukvården..... 40
1991/92:151 av Bertil Danielsson (m) om regionindelningen av statliga myndigheter 41
1991/92:152 av Maud Björnemalm (s) om förvar av barn enligt utlänningslagen 42

1991/92:153 av Berith Eriksson (v) om ÄDEL-reformen 43
10 § Anmälan om frågor
1991/92:512 av Sten Östlund (s) om anställningstryggheten på fartyg 43
1991/92:513 av Lennart Fremling (fp) om trafiksäkerhetsverkets uppgifter 44
1991/92:514 av Margitta Edgren (fp) om skolhälsovården 44
1991/92:515 av Bruno Poromaa (s) om Ovako Profiler i Luleå 44
1991/92:516 av Åke Selberg (s) om Ovako Profiler i Luleå .. 44
1991/92:517 av Sten-Ove Sundström (s) om Ovako Profiler i Luleå 45
1991/92:518 av Leif Marklund (s) om Ovako Profiler i Luleå 45
1991/92:519 av Åke Carnerö (kds) om ökade möjligheter för folkrörelser att hyra statliga lokaler 45
1991/92:520 av Rolf L Nilson (v) om trafikinvesteringar i Skåne 46
1991/92:521 av Göte Jonsson (m) om ändrade regler för förtidspension 46
1991/92:522 av Kenneth Lantz (kds) om framtida satsningar på infrastrukturen i södra Sverige 46
1991/92:523 av Hans Karlsson (s) om SJ-rabatterna för studerande 47
1991/92:524 av Kent Carlsson (s) om bostadsbidrag åt homosexuella ungdomar 47
1991/92:525 av Kent Carlsson (s) om utflyttningen av tjänsteföretag från Stockholmsregionen 47
1991/92:526 av Axel Andersson (s) om trafikledsinvesteringar i Gävleborgs län 47
1991/92:527 av Georg Andersson (s) om en järnvägstunnel under Öresund 48
1991/92:528 av Georg Andersson (s) om gästarbetare 48
1991/92:529 av Doris Håvik (s) om gästarbetare på svenska fartyg 48
1991/92:530 av Fredrik Reinfeldt (m) om mejerinäringen 49
1991/92:531 av Thage G Peterson (s) om förekomsten av demokratiskt intresse i tidningsutgivning 49
1991/92:532 av Monica Öhman (s) om kollektivavtalen för svenska fartyg 49
1991/92:533 av Monica Öhman (s) om utlokalisering av bil- och körkortsregistret 49
1991/92:534 av Ewa Hedkvist Petersen (s) om privata skolor. 50
1991/92:535 av Ingela Thalén (s) om innebörden av visst uttalande om arbete åt ungdomar 50
1991/92:536 av Eva Johansson (s) om tidpunkten för proposition om skolpeng 50
1991/92:537 av Inger Lundberg (s) om kilometerskatten vid ett svenskt EG-inträde 50
1991/92:538 av Ulla Orring (fp) om etiska gränser i sjukvården 51

1991/92:539 av Ines Uusmann (s) om planerna på ett särskilt fartygsregister 51
1991/92:540 av Ines Uusmann (s) om tidpunkten för förbud mot bensindrivna bilar. 51
1991/92:541 av Lena Klevenås (s) om miljökraven på bilindustrin, m.m. 52
1991/92:542 av Berndt Ekholm (s) om avgaskraven på bilar. 52
1991/92:543 dubblett, se fråga 548 52
1991/92:544 av Margareta Winberg (s) om miljöklassindelningen av fordon 52
1991/92:545 av Inga-Britt Johansson (s) om renare fordonsbränslen 53
1991/92:546 av Olle Schmidt (fp) om infrastrukturen i Malmöhus län. 53
1991/92:547 av Birgitta Dahl (s) om barnomsorgen 53
1991/92:548 av Kent Carlsson (s) om miljövänligare storstadstrafik 54
1991/92:549 av Annika Åhnberg (v) om omhändertagande av freon i kasserade kylskåp m.m. 54
1991/92:550 av Annika Åhnberg (v) om gatubarnen i Brasilien 55
1991/92:551 av Bengt Kronblad (s) om infrastrukturen i Kalmar län 55
1991/92:552 av Elvy Söderström (s) om tidigareläggning av beställningar av spårbundna fordon 55
1991/92:553 av Hans Stenberg (s) om postens verksamhet i Ånge 56
1991/92:554 av Bo Holmberg (s) om järnvägsinvesteringar i Västernorrland 56
1991/92:555 av Bo Forslund (s) om upprustning av vägarna i Västernorrland 56
1991/92:556 av Sven Lundberg (s) om upprustning av vägnätet i Västernorrlands inland 56
1991/92:557 av Martin Nilsson (s) om ungdomarnas bostadssituation. 57
1991/92:558 av Carin Lundberg (s) om nedläggningen av lönsamma industriföretag i Västerbotten 57
1991/92:559 av Britta Sundin (s) om upprustning av vägnätet i Västernorrland 58
1991/92:560 av Elvy Söderström (s) om Vedaprojektet i Västernorrland 58

gotab 41179, Stockholm 1992